

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

**ΚΛΑΔΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ – ΠΥΡΗΝΕΛΑΙΟΥ**

&

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«ΣΥΝΟΠΤΙΚΗΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ ΕΛΙΩΝ»

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2012

ΑΘΗΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Περίληψη	4
2 Εισαγωγή - Γενικά Χαρακτηριστικά Κλάδου.....	7
2.1 Περιγραφή των προϊόντων του Κλάδου.....	9
2.2 Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης – Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης – Οργανικής Καλλιέργειας.....	11
3 Θεσμικό Πλαίσιο	14
3.1 Οι κανονισμοί- Βασικές Οδηγίες και Κ.Υ.Α	14
3.2 Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π) – Καθεστώς Ενίσχυσης Ελαιολάδου	15
4 Διαδικασία Παραγωγής και Τυποποίηση Ελαιολάδου.....	18
4.1 Πρωτογενής Ελαιοπαραγωγή - Καλλιεργητικές Τεχνικές.....	18
4.2 Επεξεργασία.....	20
4.3 Τυποποίηση	25
5 Ζήτηση & Παράγοντες Επηρεασμού	28
6 Κόστος Παραγωγής - Επιδοτήσεις.....	31
7 Διάρθρωση του Κλάδου.....	33
7.1 Ελαιουργεία.....	33
7.2 Τυποποιητήρια.....	35
7.3 Πυρηνελαιουργεία.....	36
7.4 Οικονομικά στοιχεία επιχειρήσεων του κλάδου	36
8 Αγορά Ελαιολάδου και Πυρηνελαίου.....	39
8.1 Καλλιεργούμενες Εκτάσεις Ελαιόδεντρων.....	39
8.2 Εγχώρια Παραγωγή Ελαιολάδου.....	41
8.3 Εξωτερικό Εμπόριο.....	44
8.3.1 Εξαγωγές Ελαιολάδου.....	44

8.3.2 Εξαγωγές παρθένου ελαιολάδου.....	47
8.3.3 Εισαγωγές Ελαιολάδου και Παρθένου Ελαιολάδου.....	49
8.4 Φαινόμενη Κατανάλωση.....	55
9 Διεθνείς Αγορές	57
9.1 Διεθνής Αγορά Ελαιολάδου.....	57
9.2 Οι εξελίξεις στις διεθνείς αγορές.....	59
9.3 Ανταγωνισμός	61
9.4 Οικονομική Κρίση και ελαιόλαδο.....	62
10 S.W.O.T Ανάλυση Κλάδου Ελαιολάδου.....	64
11 Συμπεράσματα & Προτάσεις.....	66
Επεξηγήσεις.....	70
Βιβλιογραφία - Πηγές.....	71

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ :

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ (ΒΡΩΣΙΜΩΝ) ΕΛΙΩΝ

1 Περίληψη

Η εκπόνηση της παρούσας μελέτης ανατέθηκε στο BIC Αττικής από το Βιοτεχνικό Επιμελητήριο Αθήνας στο πλαίσιο του προγράμματος – πλαισίου της Γενικής Διεύθυνσης Επιχειρήσεων & Βιομηχανίας της Ε.Ε. «Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (CIP) 2007-2013, με στόχο την παροχή βοήθειας στις μεταποιητικές επιχειρήσεις του κλάδου και ειδικότερα στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται με την παραγωγή, επεξεργασία και τυποποίηση ελαιολάδου.

Επιπρόσθετα δε κρίθηκε σκόπιμο, από τους μελετητές να γίνει παράθεση στο Παράρτημα II της παρούσας μελέτης και συνοπτικής αναφοράς για τις επιτραπέζιες (βρώσιμες) ελιές δραστηριότητα η οποία αποτελεί αντικείμενο αρκετών ΠΜΕ-ΜΜΕ.

Το ελαιόλαδο αποτελεί βασικό στοιχείο της [μεσογειακής διατροφής](#) και έχει αναγνωριστεί από επιστημονικές μελέτες και έρευνες διεθνούς κύρους, ως προϊόν υγιεινής διατροφής με πολλαπλή ωφελιμότητα για τον ανθρώπινο οργανισμό.

Η παγκόσμια παραγωγή ελαιολάδου χαρακτηρίζεται από διαχρονική ανοδική τάση, που κορυφώθηκε την τελευταία δεκαετία, φθάνοντας τα 3,1 εκατ. τόνους, επίπεδο αυξημένο κατά 60% σε σχέση με το 1990. Περισσότερο από τα ¾ της διεθνούς παραγωγής, πραγματοποιούνται από τρεις χώρες: την Ισπανία (41%), την Ιταλία (20%) και την Ελλάδα (12%).

Το ελαιόλαδο είναι το έλαιο που προκύπτει από την έκθλιψη του καρπού της ελιάς και το πυρηνέλαιο προέρχεται από την επεξεργασία του πυρήνα του ελαιοκάρπου. Μετά τη συγκομιδή οι ελιές μεταφέρονται στα ελαιουργεία όπου και παράγεται το λάδι με ψυχρή ή θερμή συμπίεση του καρπού της ελιάς.

Τα ελαιοτριβεία πραγματοποιούν την πρώτη φάση της παραγωγής ελαιολάδου, το οποίο στη συνέχεια είτε διατίθεται απευθείας προς κατανάλωση σε μορφή χύμα, είτε προωθείται σε εμπορικές επιχειρήσεις για μεταπώληση, είτε διοχετεύεται σε επιχειρήσεις επεξεργασίας και τυποποίησης.

Το ελαιόλαδο και το πυρηνέλαιο αποτελούν παραδοσιακά αγροτικά προϊόντα της χώρας μας και σημαντικό κομμάτι της ελληνικής οικονομίας. Η παραγωγή τους καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό

από την Κοινή Αγροτική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το ελαιόλαδο υπόκειται σε καθεστώς ενίσχυσης.

Από το 2005 το ελαιόλαδο υπόκειται στο νέο σύστημα ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση αποσυνδέοντας τις μέχρι σήμερα ενισχύσεις από την παραγωγή. Η εξέλιξη αυτή αναμένεται να επηρεάσει σημαντικά την εγχώρια παραγωγή και κυρίως τους μικρούς παραγωγούς.

Όσον αφορά την οργάνωση του κλάδου, η Ελλάδα έχει υψηλό ποσοστό μικρών (και σε μεγάλο βαθμό συνεταιριστικών) ελαιολαδοποιών που, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (2009), ανέρχονται στον αριθμό των 2.369. Τα εγκεκριμένα τυποποιητήρια ελαιολάδου, σύμφωνα με στοιχεία του 2011, ανέρχονται σε 260, αλλά υπάρχει και ένας απροσδιόριστος αριθμός μικρών μονάδων που λειτουργούν χωρίς έγκριση.

Το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς τυποποιημένου ελαιολάδου (>55%) ελέγχεται από δυο μεγάλες εταιρίες ενώ σημαντικό μέρος των τυποποιητικών μονάδων αποτελούν μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις και αρκετές συνεταιριστικές στις παραγωγικές περιοχές.

Η Ελλάδα είναι η τρίτη ελαιοπαραγωγός χώρα στον κόσμο, μετά την Ισπανία και την Ιταλία με ετήσια παραγωγή να κυμαίνεται από 300.000 έως και πάνω από 400.000 τόνους ελαιόλαδο, ανάλογα με την ελαιοκομική χρονιά. Οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις ελαιοδέντρων ανέρχονται 7,56 εκατ. στρέμματα. Το 31% αυτών των εκτάσεων καλλιεργείται στη Πελοπόννησο και ακολουθεί η Κρήτη με ποσοστό 24%. Η Κρήτη κατέχει την πρώτη θέση με ποσοστιαία συμμετοχή στη συνολική παραγωγή της χώρας που αγγίζει το 40% ενώ σε μικρή απόσταση ακολουθεί η Πελοπόννησος με αντίστοιχο ποσοστό 35,4%.

Τέλος, σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι έχουν χαρακτηριστεί 27 τύποι ελαιολάδων εγχώριας παραγωγής ως ΠΟΠ (Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης) ή ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη) πράγμα που απεικονίζει τον υψηλό βαθμό διαφοροποίησης της εγχώριας παραγωγής.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες για τη ζήτηση ελαιολάδου είναι η εξέλιξη του πληθυσμού, το διαθέσιμο εισόδημα, η μεταβολή των τιμών, οι μεταβολές στις τιμές των υποκατάστατων π.χ. σπορέλαια, οι διατροφικές συνήθειες που στηρίζονται σε θέματα διατήρησης και βελτίωσης της υγείας. Στην Ελλάδα ωστόσο η κατανάλωση του ελαιολάδου ως προς το εισόδημα, παραμένει ανελαστική ακόμη και στη περίοδο της οικονομικής κρίσης δεδομένου ότι οι Έλληνες παραμένουν πρωταθλητές στην κατά κεφαλήν κατανάλωση ελαιολάδου διεθνώς.

Η εγχώρια κατανάλωση - από τις υψηλότερες παγκοσμίως - απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής και απομένουν περίπου 100.000 – 150.000 τόνοι για εξαγωγή το μεγαλύτερο μέρος της οποίας κατευθύνεται στην Ιταλία σε μορφή χύμα.

Μόνο το 20% περίπου της συνολικής εγχώριας παραγωγής φθάνει στην τυποποίηση, με τα αντίστοιχα ποσοστά να φτάνουν το 50% και 75% για την Ισπανία και την Ιταλία. Όπως προκύπτει, τόσο από διαθέσιμα στοιχεία όσο και από σχετικές μελέτες, το ελληνικό επώνυμο ελαιόλαδο δεν έχει ικανοποιητική επώνυμη παρουσία στις ξένες αγορές. Την πρώτη θέση κατέχει συνήθως το Ιταλικό ελαιόλαδο και ακολουθεί το Ισπανικό με αυξητικές τάσεις.

Το 37% περίπου της συνολικής παραγωγής εξάγεται σε χύμα μορφή με κύριο προορισμό την Ιταλία (περίπου 85 %), γεγονός που αποτελεί σημαντική απώλεια εσόδων από την προστιθέμενη αξία που προσδίδει το τυποποιημένο προϊόν. Ωστόσο, η συμβολή του ελαιολάδου στις συνολικές εξαγωγές της χώρας είναι σημαντική.

Η Ελλάδα είναι, η μεγαλύτερη εξαγωγική χώρα παρθένου ελαιολάδου και κατέχει σημαντική θέση στη παγκόσμια αγορά. Το παρθένο ελαιόλαδο συμβάλλει σημαντικά στις συνολικά διαμορφούμενες εξαγωγές ελαιολάδου και κατέχει σημαντικό μερίδιο στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας που αγγίζει, κατά μέσο όρο, το 1,28% κατά τη τελευταία πενταετία.

Ο κλάδος του ελαιολάδου στο χώρα μας, παρά τους κλυδωνισμούς που δέχεται κυρίως λόγω ανταγωνισμού και της διεθνούς οικονομικής δυσπραγίας, παρουσιάζει μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης.

Η ποιοτική υπεροχή του Ελληνικού ελαιολάδου, η σημαντική ποικιλομορφία, η διαφοροποίηση της εγχώριας παραγωγής και η αναγνώριση της διατροφικής του αξίας διεθνώς, αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την ανάπτυξη του κλάδου μέσω μέσα από την υποκατάσταση μεγάλου μέρους των ήδη πραγματοποιούμενων εξαγωγών χύμα ελαιολάδου με επώνυμο τυποποιημένο ελαιόλαδο υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Αυτό μπορεί να επιτευχθεί σε συνδυασμό με την ανάγκη υλοποίησης ολοκληρωμένων – και όχι αποσπασματικών - στρατηγικών μέτρων, από την πλευρά των αρμόδιων ελληνικών αρχών, με στόχο τη μόνιμη κατάκτηση ικανοποιητικών μεριδίων σε προεπιλεγμένες αγορές του εξωτερικού, σε στενή συνεργασία με τις ενώσεις των παραγωγών και τους εμπλεκόμενους επιχειρηματικούς φορείς–εξαγωγείς.

2 Εισαγωγή - Γενικά Χαρακτηριστικά Κλάδου

Η παρούσα μελέτη αφορά την ανάλυση του κλάδου ελαιολάδου και εστιάζεται στο παρθένο ελαιόλαδο, που κατέχει σημαντική θέση στην παγκόσμια αγορά, καθώς και στις επιχειρηματικές ευκαιρίες διείσδυσης του ελληνικού ελαιολάδου στις αγορές του εξωτερικού. Παράλληλα γίνεται μία συνοπτική αναφορά στην αγορά του πυρηνέλαιου που είναι τοποθετημένο κύρια σε αγορές του εξωτερικού καθώς και στην αγορά των επιτραπέζιων ελιών (βλ. παράρτημα ΙΙ).

Το ελαιόλαδο αποτελεί βασικό στοιχείο της [μεσογειακής διατροφής](#) και θεωρείται προϊόν που η κατανάλωσή του συμβάλλει στη διατήρηση καλής υγείας στον άνθρωπο.

Στις χρήσεις του ελαιολάδου εκτός από εκείνη της διατροφής που αποτελεί και τον βασικό του προορισμό (περίπου 98% της παραγόμενης ποσότητας) αναφέρονται και οι παρακάτω:

- Φωτισμός (λύχνοι)- κηροπλαστική
- Αρώματα (αρωματικά έλαια)
- Συντηρητικό
- Περιποίηση του σώματος , προϊόντα κοσμητικής
- [Βυρσοδεψία](#)
- Σαπωνοποιία

Ο αριθμός των ελαιόδεντρων που καλλιεργούνται παγκοσμίως ανέρχεται περίπου στα 810 εκατομμύρια, τα οποία καλύπτουν επιφάνεια επτά εκατομμυρίων εκταρίων. Ένα δένδρο ελιάς παράγει 15 έως 40 κιλά ελαιοκάρπου το χρόνο. Η μέση απόδοση από 100 κιλά ελιές (που κυμαίνεται ανάλογα με την ποιότητα, το έτος και το σύστημα επεξεργασίας) είναι περίπου 15-25 κιλά λάδι και ο μέσος όρος λαδιού που αντιστοιχεί ανά δέντρο είναι περίπου 2-4 κιλά.

Το 97% της παγκόσμιας παραγωγής ελαιολάδου παράγεται από τις χώρες της Μεσογείου και το 98% των ελαιόδεντρων βρίσκονται επίσης στην περιοχή της Μεσογείου, από αυτό δε το 70% αντιστοιχεί στις ευρωπαϊκές χώρες της Μεσογείου.

Η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις πρώτες θέσεις παγκοσμίως στην παραγωγή ελαιολάδου, ενώ πραγματοποιεί ετησίως σημαντικές εξαγωγές. Το ελαιόλαδο και το πυρηνέλαιο (ως προϊόν δεύτερης επεξεργασίας) αποτελούν σημαντικά (παραδοσιακά) αγροτικά προϊόντα της χώρας μας και επίσης σημαντικό κομμάτι της ελληνικής οικονομίας. Από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα το

ελαιόλαδο διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομική αγροτική και πολιτισμική ζωή του τόπου.

Το ελαιόδεντρο σε άγρια μορφή, όπως υποστηρίζεται από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, πρωτοεμφανίστηκε στην Ελλάδα το 12000 π.χ. και καλλιεργήθηκε για πρώτη φορά από τους Σύριους ή/και από τους Μινωίτες μεταξύ 3500-2500 π.χ. Οι χρήσεις του ελαιολάδου στην Ελλάδα ήταν πολλές από αρχαιοτάτων χρόνων και η ελιά είχε συνδεθεί με τον πολιτισμό, τη θρησκεία, τη διατροφή και την υγεία. Αυτό αποδεικνύεται από τα πάμπολλα αρχαιολογικά ευρήματα που μαρτυρούν την σπουδαιότητα της ελιάς για την Ελλάδα και την άμεση σχέση της με το κοινωνικό περιβάλλον. Στον ελληνικό χώρο έχουν βρεθεί αφενός πιεστήρια για παραγωγή λαδιού από τις ελιές και αφετέρου δοχεία (πιθάρια) αποθήκευσης λαδιού που χρονολογούνται πριν από τα ιστορικά χρόνια.

Η παραγωγή του ελαιολάδου σήμερα αποτελεί έναν σημαντικό κλάδο της Ελληνικής οικονομίας καθώς:

- στην ελαιοκομία δραστηριοποιούνται (κατά κύρια ή συμπληρωματική απασχόληση) περισσότερες από 450 χιλ. αγροτικές οικογένειες, κυρίως σε μειονεκτικές περιοχές,
- η ελαιοκαλλιέργεια καλύπτει περίπου το 20% της χρησιμοποιούμενης αγροτικής έκτασης της χώρας,
- η συμμετοχή του ελαιολάδου στο αγροτικό ΑΕΠ κυμαίνεται από 7,5% έως 10% ετησίως (ανάλογα με τις αποδόσεις κάθε ελαιοκομικής χρονιάς).
- η αξία της εγχώριας παραγωγής ελαιολάδου εκτιμάται γύρω στα € 800 εκατ.(ανάλογα με τις αποδόσεις της ελαιοκομικής περιόδου) συνεισφέροντας έτσι το 0,3% του ΑΕΠ (έναντι 0,2% του ΑΕΠ για τον Ισπανικό κλάδο και 0,1% για τον Ιταλικό).
- η συμβολή του στις συνολικές εξαγωγές αντιστοιχεί περίπου στο 1,5%.
- καλύπτει το 11% της συνολικής αγροτικής παραγωγής στην Ελλάδα σε όρους αξίας δηλ. 1,12 δισ. € για το έτος 2011 (έναντι 2% στην Ευρώπη).
- αποτελεί βασικό συστατικό της διατροφής των Ελλήνων καθώς η χώρα μας κατέχει τη μεγαλύτερη κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιόλαδου σε διεθνές επίπεδο, με το μέσο Έλληνα να καταναλώνει περισσότερα από 18 κιλά ετησίως ενώ ακολουθεί η Ισπανία με 13 κιλά κατά κεφαλήν κατανάλωση ετησίως.
- αντιστοιχεί στο 4,2% της συνολικής δαπάνης για τρόφιμα, ενώ αν ληφθεί υπόψη η ιδιοπαραγωγή - κατανάλωση το αντίστοιχο ποσοστό υπολογίζεται πάνω από το 5,5%.

Εκτός από την οικονομική της διάσταση, η ελαιοκαλλιέργεια έχει για τη χώρα μας, τεράστια κοινωνική και περιβαλλοντική σημασία αφού συμβάλει καθοριστικά στην βιωσιμότητα μειονεκτικών περιοχών, στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής σε αυτές καθώς και στην προστασία των εδαφών από τη διάβρωση και στην διατήρηση του φυσικού κάλλους (του ελληνικού τοπίου).

Η Ελλάδα είναι τρίτη ελαιοπαραγωγός χώρα στον κόσμο, μετά την Ισπανία και την Ιταλία με ετήσια παραγωγή να κυμαίνεται από 250.000 έως και 400.000 τόνους ελαιόλαδο, ανάλογα με την ελαιοκομική χρονιά. Τα ελαιόδεντρα που καλλιεργούνται είναι της τάξης των 100 εκατομμυρίων.

Η παγκόσμια παραγωγή έφθασε το έτος 2011 τα 2,97 εκατομμύρια τόνους, και αυξήθηκε κατά 11,4% από την προηγούμενη περίοδο. Από τη συνολική παραγωγή, η Ισπανία παρήγαγε 1,4 εκατ. τόνους, ακολουθεί η Ιταλία με 430.000 τόνους ενώ τρίτη η Ελλάδα όπως εκτιμάται με 300.000 τόνους. Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελιάς (International Olive Council- IOC), η παγκόσμια κατανάλωση ελαιολάδου εκτιμάται ότι θα ανέλθει στους 3,1 εκατ. τόνους κατά την περίοδο 2011/12 (ενημερωτικό δελτίο - αύξηση 3,3% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο).

2.1 Περιγραφή των προϊόντων του Κλάδου

Σύμφωνα με το Παράρτημα I του Κοινοτικού Κανονισμού 865/04 «σχετικά με την Κοινή Οργάνωση Αγοράς Ελαιολάδου και Επιτραπέζιων Ελιών» οι ποιοτικές κατηγορίες των ελαιολάδων και πυρηνελαίων που επιτρέπεται να πωλούνται αλλά και να διακινούνται ενδοκοινοτικά ορίζονται παρακάτω ως εξής:

(1) Παρθένο Ελαιόλαδο

Είναι το έλαιο που λαμβάνεται από τον ελαιόκαρπο μόνο με μηχανικές μεθόδους ή άλλες φυσικές επεξεργασίες με συνθήκες που δεν προκαλούν αλλοίωση του ελαίου, και το οποίο δεν έχει υποστεί καμία άλλη επεξεργασία πλην της πλύσης, της μετάγγισης, της φυγοκέντρισης και της διήθησης. Εξαιρούνται τα έλαια που λαμβάνονται με διαλύτες, με βοηθητικές ύλες παραλαβής που έχουν χημική ή βιοχημική δράση, ή με μεθόδους επαναστεροποίησης ή πρόσμειξης με έλαια άλλης φύσης.

Το παρθένο ελαιόλαδο κατατάσσεται στην αναλυτική ταξινόμηση με τις ακόλουθες ονομασίες:

i. Εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο

Είναι το παρθένο ελαιόλαδο του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα, εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ, δεν υπερβαίνει τα 0,8 g ανά 100 g και τα άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του είναι σύμφωνα με τα προβλεπόμενα για την κατηγορία αυτή.

ii. Παρθένο ελαιόλαδο

Παρθένο ελαιόλαδο του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα, εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ, δεν υπερβαίνει τα 2 g ανά 100 g

iii. Ελαιόλαδο λαμπάντε

Παρθένο ελαιόλαδο του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα, εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ, υπερβαίνει τα 2 g ανά 100 g.

(2) Εξευγενισμένο ελαιόλαδο

Ελαιόλαδο που λαμβάνεται από τον εξευγενισμό παρθένων ελαιολάδων, του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα, εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ, δεν υπερβαίνει τα 0,3 g ανά 100 g.

(3) Ελαιόλαδο-Αποτελούμενο από εξευγενισμένα ελαιόλαδα και παρθένα ελαιόλαδα

Έλαιο που λαμβάνεται από ανάμειξη εξευγενισμένου ελαιολάδου και παρθένων ελαιολάδων εκτός από το ελαιόλαδο λαμπάντε του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα, εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ δεν υπερβαίνει το 1g ανά 100 g.

(4) Ακατέργαστο πυρηνέλαιο

Έλαιο που λαμβάνεται από τους πυρήνες της ελιάς κατόπιν επεξεργασίας με διαλύτες ή με φυσικά μέσα ή έλαιο που αντιστοιχεί, με εξαίρεση ορισμένα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, σε ελαιόλαδο λαμπάντε. Εξαιρούνται τα έλαια που λαμβάνονται με διεργασίες επανεστεροποίησης και πρόσμειξης με έλαια άλλης φύσης και των οποίων τα άλλα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά είναι σύμφωνα με τα προβλεπόμενα για την κατηγορία αυτή.

(5) Εξευγενισμένο πυρηνέλαιο

Έλαιο που λαμβάνεται από τον εξευγενισμό του ακατέργαστου πυρηνελαίου, του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα, εκφρασμένη σε ελαϊκό οξύ, δεν υπερβαίνει τα 0,3 g ανά 100 g.

(6) Πυρηνέλαιο

Έλαιο που λαμβάνεται από ανάμειξη εξευγενισμένου πυρηνελαίου και παρθένων ελαιολάδων εκτός από το ελαιόλαδο λαμπάντε του οποίου η περιεκτικότητα σε ελεύθερα λιπαρά οξέα εκφραζόμενη σε ελαϊκό οξύ δεν υπερβαίνει το 1g ανά 100 g.

2.2 Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης – Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης – Οργανικής Καλλιέργειας

Η Ε.Ε με το απαραίτητο νομικό πλαίσιο, έχει δημιουργήσει ενδείξεις αναγνωρισιμότητας για ορισμένες κατηγορίες προϊόντων εκ των οποίων και το ελαιόλαδο. Οι ενδείξεις αυτές είναι

- Π.Ο.Π= Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης και
- Π.Γ.Ε= Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη και
- Προϊόν Βιολογικής Γεωργίας.

Η αναγνώριση ΠΟΠ, ΠΓΕ δίνει τη δυνατότητα αφενός στους παραγωγούς, ιδίως των μειονεκτικών και απομακρυσμένων περιοχών, να προωθήσουν ευκολότερα προϊόντα που παρουσιάζουν εξειδικευμένα χαρακτηριστικά, βελτιώνοντας το εισόδημά τους με τις καλύτερες τιμές που επιτυγχάνουν στην αγορά και αφετέρου στους καταναλωτές να αγοράζουν προϊόντα ποιοτικά, με εγγυήσεις για την παραγωγή, επεξεργασία και τη γεωγραφική καταγωγή τους.

Επίσης η απαίτηση των καταναλωτών της ΕΕ για τα βιολογικά προϊόντα και η αυξανόμενη δημοτικότητα της βιολογικής γεωργίας στην ΕΕ έχει εξασφαλίσει επίσημους κανόνες, πρότυπα πιστοποιήσεις και σήμανση προκειμένου να διασφαλίσει τη γνησιότητα των βιολογικών προϊόντων όπως και αυτήν του ελαιολάδου.

-Ελαιόλαδο Π.Ο.Π. (Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης): Πρόκειται για Εξαιρετικό Παρθένο Ελαιόλαδο, το οποίο κατάγεται από τη συγκεκριμένη περιοχή το συγκεκριμένο τόπο ή τη συγκεκριμένη χώρα και τα χαρακτηριστικά του οφείλονται κυρίως ή αποκλειστικά στο γεωγραφικό αυτό περιβάλλον.

Το περιβάλλον αυτό περιλαμβάνει τους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες και η παραγωγή, η μεταποίηση και η επεξεργασία του προϊόντος λαμβάνουν χώρα στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή. Η τυποποίησή τους γίνεται σε αριθμημένες φιάλες.

-Ελαιόλαδο Π.Γ.Ε. (Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης): Πρόκειται για Εξαιρετικά Παρθένο Ελαιόλαδο, το οποίο κατάγεται από τη συγκεκριμένη περιοχή τον συγκεκριμένο τόπο ή τη συγκεκριμένη χώρα και του οποίου μια συγκεκριμένη ποιότητα ή φήμη ή άλλο χαρακτηριστικό μπορούν να αποδοθούν στη γεωγραφική του προέλευση. Η παραγωγή ή και η μεταποίηση ή και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

-Ελαιόλαδο Προϊόν Οργανικής Καλλιέργειας: Πρόκειται για Εξαιρετικό Παρθένο ή Παρθένο Ελαιόλαδο, το οποίο προέρχεται από ελαιώνες στους οποίους εφαρμόζονται οι κανόνες της βιολογικής καλλιέργειας.

Ε.Σ ΒΙΟ ΟΦ ΑΤΤΙΚΑ

Όλη η διαδικασία, από την καλλιέργεια έως και την εμφιάλωση, ελέγχονται από ειδικούς Οργανισμούς Πιστοποίησης και το ελαιόλαδο συνοδεύεται από ειδικές αναλύσεις που πιστοποιούν την έλλειψη υπολειμμάτων χημικών ουσιών στο τελικό προϊόν.

Στον πίνακα 1 που ακολουθεί καταγράφεται ο κατάλογος των Ελληνικών Ελαιολάδων που έχουν αναγνωρισθεί ως προϊόντα Π.Ο.Π και Π.Γ.Ε. Όπως φαίνεται και παρακάτω καταγράφονται 27 Ελληνικά ελαιόλαδα με τον χαρακτηρισμό ΠΟΠ ή ΠΓΕ γεγονός που απεικονίζει τον υψηλό βαθμό διαφοροποίησης της εγχώρια παραγωγής.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1		
Ελαιόλαδα ΠΟΠ-ΠΓΕ Ελαιόλαδων Παρθένων		
Α/Α	Ονομασία	Χαρακτηρισμός
1	Βιάννος Ηρακλείου Κρήτης	ΠΟΠ
2	Λυγουριό Ασκληπιείου	ΠΟΠ
3	Βόρειος Μυλοπόταμος Ρεθύμνης Κρήτης	ΠΟΠ
4	Κροκεές Λακωνίας	ΠΟΠ
5	Πέτρινα Λακωνίας	ΠΟΠ
6	Κρανίδι Αργολίδας	ΠΟΠ
7	Πεζά Ηρακλείου Κρήτης	ΠΟΠ
8	Αρχάνες Ηρακλείου Κρήτης	ΠΟΠ
9	Καλαμάτα	ΠΟΠ
10	Κολυμβάρι Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
11	Σητεία Λασιθίου Κρήτης	ΠΟΠ
12	Αποκορώνας Χανίων Κρήτης	ΠΟΠ
13	Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο Θραψανό	ΠΟΠ
14	Φοινίκι Λακωνίας	ΠΟΠ
15	Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο Τροιζηνία	ΠΟΠ
16	Εξαιρετικό παρθένο ελαιόλαδο Σέλινο Κρήτης	ΠΟΠ
17	Λακωνία	ΠΓΕ
18	Χανιά Κρήτης	ΠΓΕ
19	Κεφαλονιά	ΠΓΕ
20	Ολυμπία	ΠΓΕ
21	Λέσβος ή Μυτιλήνη	ΠΓΕ

Ε.Σ ΒΙΟ ΟΥ ΑΤΤΙΚΑ

22	Πρέβεζα	ΠΓΕ
23	Ρόδος	ΠΓΕ
24	Θάσος	ΠΓΕ
25	Σάμος	ΠΓΕ
26	Ζάκυνθος	ΠΓΕ
27	Άγιος Μαθαίος	ΠΓΕ

3 Θεσμικό Πλαίσιο

Η παραγωγή και εμπορία ελαιολάδου αποτελεί μία από τις πλέον αυστηρά ρυθμιζόμενες δραστηριότητες της ελληνικής οικονομίας, λόγω ενός θεσμικού πλαισίου που καθορίζει ασφικτικά τις προδιαγραφές, την παραγωγή, τη διακίνηση, την αποθήκευση, την διασφάλιση της ποιότητας, τον ανταγωνισμό, την τιμολογιακή πολιτική, τις εξαγωγές σε τρίτες χώρες, τις εισαγωγές από αυτές και τις συνθήκες αγοράς γενικότερα.

Καθοριστικό ρόλο στην διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου της αγοράς ελαιολάδου έχουν οι κανονισμοί και οι αποφάσεις της Ε.Ε. για την Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.), την προστασία των καταναλωτών, την προστασία της υγείας του πληθυσμού και την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής γεωργίας (η ελληνική νομοθεσία εναρμονίζεται σχεδόν άμεσα με τις οδηγίες της Ε.Ε.).

3.1 Οι κανονισμοί- Βασικές Οδηγίες και Κ.Υ.Α

- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 61/2011 της Επιτροπής της 24-1-2011:** για την τροποποίηση του κανονισμού(ΕΟΚ) αριθ. 2568/91 σχετικά με τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των ελαιολάδων και των πυρηνελαιίων καθώς και με τις μεθόδους προσδιορισμού.
- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 182/2009** τροποποίηση του κανονισμού 1019/2002 για τις προδιαγραφές εμπορίας του ελαιολάδου
- **Υ.Α. Αγρ. Αν. & Τροφίμων Αρ.263343, ΦΕΚ 772, 4-6-2010 :** Λεπτομέρειες εφαρμογής του Μέτρου 1: Βελτίωση της ποιότητας ελαιοκομικών προϊόντων του άρθρου 4 της αριθ 262345/22.3.2010 απόφασης «Συμπληρωματικά μέτρα εφαρμογής των μέτρων ειδικής στήριξης σε εκτέλεση του άρθρου 68 του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 73/2009 του Συμβουλίου και του Κανονισμού 1120/2009 της Επιτροπής»(ΦΕΚ323Β’).
- **ΚΥΑ 262345/22.3.2010 για την εφαρμογή των μέτρων ειδικής στήριξης του άρθρου 68 Καν. 73/2009.** (βλέπε: ειδική στήριξη για ελαιοκομικά προϊόντα ΠΟΠ ή ΠΓΕ στα πλαίσια της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης κατά AGRO 2.1 και 2.2 ή της βιολογικής γεωργίας).
- **ΥΑ. . Αγρ. Αν. & Τροφίμων Αρ.263343 249378/28-1-2010:** "Ενημέρωση του Συστήματος Γεωγραφικών Πληροφοριών του Ελαιοκομικού Τομέα".

- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 445/2007 του Συμβουλίου**, της 23ης Απριλίου 2007 , για ορισμένες λεπτομέρειες εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 2991/94 του Συμβουλίου για τον καθορισμό των κανόνων για λιπαρές ουσίες για επάλειψη και του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1898/87 του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία της ονομασίας του ελαίου και των ελαιοκομικών προϊόντων κατά τη διάθεσή τους στο εμπόριο.(ΕΕ L 106 της 24.4.2007)
- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 552/2007 της Επιτροπής**, της 22ας Μαΐου 2007 , για τη θέσπιση του ανώτατου ποσού της κοινοτικής συμμετοχής στη χρηματοδότηση των προγραμμάτων εργασίας στον τομέα του ελαιολάδου και για τον καθορισμό, για το 2007, των ανώτατων δημοσιονομικών ορίων για τη μερική ή προαιρετική εφαρμογή του καθεστώτος ενιαίας ενίσχυσης και της ετήσιας συνολικής χρηματοδότησης για το καθεστώς ενιαίας στρεμματικής ενίσχυσης, το οποίο προβλέπεται στο κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1782/2003 του Συμβουλίου, καθώς και για την τροποποίηση του εν λόγω Συμβουλίου, καθώς και για την τροποποίηση του εν λόγω κανονισμού.(ΕΕ L 131 της 23.5.2007)
- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 510/2006 του Συμβουλίου** της 20ής Μαρτίου 2006 για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων.
- **Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 1019/2002** προδιαγραφές εμπορίας ελαιολάδου.

3.2 Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π) – Καθεστώς Ενίσχυσης Ελαιολάδου

Ο αγροτικός τομέας των Ευρωπαϊκών χωρών ενισχύεται σημαντικά στα πλαίσια της Κ.Α.Π, η οποία καθορίζεται σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και τίθεται σε εφαρμογή από τα κράτη μέλη. Την τελευταία 10ετία η ΚΑΠ διαθέτει στα κράτη - μέλη πόρους της τάξης των 50 δις. € ετησίως (0,43% του Ευρωπαϊκού ΑΕΠ) απορροφώντας το 50% του συνολικού προϋπολογισμού της Ε.Ε. (από 70% το 1980). Περισσότερο από το ½ των αγροτικών ενισχύσεων κατευθύνεται προς τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Ισπανία και την Ιταλία που πραγματοποιούν το ½ της Ευρωπαϊκής Αγροτικής Παραγωγής.

Η ελληνική αγορά ελαιολάδου τη τελευταία δεκαετία απορροφά κατά μέσο όρο το 6% του Ευρωπαϊκού προϋπολογισμού. Το 2010, απορρόφησε το 5,2% του Ευρωπαϊκού προϋπολογισμού, με ετήσια επιδότηση 3,2 δις. €, που το 80% αντιστοιχεί σε άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις για το ελαιόλαδο (έναντι μεριδίου 72% για το σύνολο της Ε.Ε.)

Μέχρι το 1994 η ενίσχυση από την Ε.Ε χορηγούνταν στις επιχειρήσεις τυποποίησης ελαιολάδου (κατανάλωση) και στους παραγωγούς. Από το 1994 σημαντικό μέρος της ενίσχυσης μεταφέρθηκε από την κατανάλωση στη παραγωγή και το 1998 καταργήθηκε τελείως η ενίσχυση στη κατανάλωση.

Το 2003 με τη μεγάλη μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής εισάγεται νέο σύστημα ενιαίας ενίσχυσης ανά εκμετάλλευση αποσυνδέοντας τις μέχρι σήμερα ενισχύσεις από την παραγωγή. Οι περισσότερες Κοινές Οργανώσεις Αγορών γεωργικών προϊόντων (ΚΟΑ) άρχισαν να εφαρμόζουν το νέο σύστημα ενισχύσεων από το 2005. Οι υφιστάμενες άμεσες ενισχύσεις στη παραγωγή θα διατηρηθούν μέχρι το 2012, λαμβάνοντας υπόψη ορισμένα κριτήρια αλλά σταδιακά θα μειωθούν. Επιπλέον ορισμένες καλλιέργειες θα συνεχίσουν να λαμβάνουν συμπληρωματική ενίσχυση προκειμένου να αντισταθμιστεί η απώλεια των εισοδημάτων που προκαλείται από τη διαφοροποίηση και τη μετάβαση στην ενιαία ενίσχυση.

Στο ελαιόλαδο και στις επιτραπέζιες ελιές, το νέο καθεστώς ενίσχυσης τέθηκε σε ισχύ το 2005. Το καθεστώς στήριξης των προϊόντων αυτών διέπεται από το «μεσογειακό πακέτο» το οποίο συμπληρώνει τη μεγάλη μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής του Ιουνίου 2003, με τις διατάξεις σχετικά με τους τομείς του λυκίσκου του βάμβακος των ελαιώνων και το καπνού.

Η Κ.Ο.Α ελαιολάδου υπέστη ριζική τροποποίηση με τη μερική μετάβαση στο καθεστώς της ενιαίας ενίσχυσης ανά γεωργική εκμετάλλευση. Στην Ελλάδα σύμφωνα με την ΚΥΑ υπ' αριθμόν 292464 της 27^{ης} Ιουλίου 2005, το ποσοστό αποσύνδεσης των πριμοδοτήσεων από την παραγωγή ελαιολάδου ανέρχεται στο 100%.

Προκειμένου να αντισταθμιστούν οι απώλειες των αγροτικών κυρίως εισοδημάτων από τη μετάβαση στην ενιαία ενίσχυση η Επιτροπή από τις 25 Μαΐου 2012, είχε ανακοινώσει ότι η ΕΕ προτίθεται να ενισχύσει τους παραγωγούς οι οποίοι αναγκάζονται να αποθηκεύσουν ποσότητες ελαιολάδου. Από την αρχή της εμπορικής περιόδου 2008/2009, οι τιμές του ελαιολάδου παρουσιάζουν συνεχή πτώση στην ΕΕ επηρεάζοντας κυρίως τις χώρες της νότιας Ευρώπης, όπως την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Γαλλία, την Ισπανία και την Πορτογαλία.

Οι παραγωγοί είτε επειδή η ζήτηση της αγοράς είναι ανεπαρκής, είτε επειδή οι ίδιοι οι παραγωγοί προτιμούν να πουλήσουν το λάδι τους αργότερα σε τιμές, πιθανόν, καλύτερες από τις σημερινές αναγκάζονται να αποθηκεύουν ορισμένες ποσότητες ελαιολάδου.

Από την αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, σύμφωνα με την οποία (όπως αναφέρεται και παραπάνω), οι επιδοτήσεις συνδέονται με την καλλιεργήσιμη γη και σταδιακά εξισώνεται το

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

ύψος της επιδότησης ανά εκτάριο καλλιεργήσιμης γης για όλες τις χώρες της ΕΕ, εκτιμάται ότι η ελληνική παραγωγή ελαιολάδου θα δεχθεί σημαντική πίεση.

Σύμφωνα με μελέτη που πραγματοποίησε η Διεύθυνση Στρατηγικής και Οικονομικής Ανάλυσης της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, οι ετήσιες επιδοτήσεις για το ελληνικό ελαιόλαδο θα μειωθούν από τα 550 εκατ. € που είναι σήμερα, κοντά στα €420 εκατ. το 2020. Μετά το 2020 προβλέπεται περαιτέρω μείωση, καθώς η πλήρης σύνδεση με την καλλιεργήσιμη γη περιορίζει το επίπεδο των πόρων στα €225 εκατ.

Συνδυάζοντας την περιοριστική αυτή επίδραση με την ανοδική πορεία του κόστους παραγωγής του ελαιολάδου (από τον σταδιακό ορθολογισμό της αμοιβής των αλλοδαπών εργαζόμενων, οι οποίοι αποτελούν σχεδόν το σύνολο της έμμισθης απασχόλησης του κλάδου), αναμένεται ότι η ελληνική παραγωγή από τους 360.000 τόνους το 2010, θα περιορισθεί κοντά στους 340.000 τόνους το 2015 και λίγο πάνω από 300.000 τόνους το 2020.

4 Διαδικασία Παραγωγής και Τυποποίηση Ελαιολάδου

4.1 Πρωτογενής Ελαιοπαραγωγή - Καλλιεργητικές Τεχνικές

(α) ΦΥΤΕΥΣΗ

Κατά την Παραδοσιακή καλλιέργεια, τα δένδρα αναπτύσσονται ως ξερικά, φυτεύονται σε πυκνότητα 10 δένδρα στο στρέμμα (10-12 μ X 10-12μ).

Κατά την Σύγχρονη καλλιέργεια ελιάς – εντατική καλλιέργεια – πυκνή φύτευση ελιάς: τα δένδρα φυτεύονται σε πυκνότητα 30 δένδρα στο στρέμμα (5-7 μ X 5-7 μ).

Τέλος κατά την υπέρ-πυκνή φύτευση ελιάς: τα δένδρα φυτεύονται σε πυκνότητα 150-180 δένδρα στο στρέμμα (1,35-2,5μ X 3,5-4,7μ. η άρδευση είναι απαραίτητη και στο σύστημα αυτό φυτεύονται μόνο συγκεκριμένες ελαιοποιήσιμες ποικιλίες ελιάς). Στις υπέρ-πυκνές φυτεύσεις εφαρμόζεται το γραμμικό σύστημα υποσύλωσης των δένδρων και τα δένδρα διαμορφώνονται σε σχήμα ατράκτου-κυπαρισσάκι με έναν κύριο κορμό-οδηγό.

Τα δενδρύλλια φυτεύονται είτε την άνοιξη είτε το φθινόπωρο, ανάλογα με τον κίνδυνο εμφάνισης παγετού (σε περιοχές που δε συμβαίνουν παγετοί είναι προτιμότερο να φυτεύονται τα δενδρύλλια το φθινόπωρο). Κατά τη διάρκεια των 3 πρώτων ετών διαμορφώνεται το σχήμα του δένδρου. Τα ελαιόδεντρα σχηματοποιούνται κυρίως ως ανοικτά κύπελλα, σφαίρες ή θάμνοι.

Η ελιά καρποφορεί σε βλάστηση ενός έτους. Η παραγωγή του ελαιοδέντρου εξαρτάται από τον ιδιαίτερο χειρισμό της καλλιέργειάς του ενώ η φροντίδα των ελαιοδέντρων (καταπολέμηση ασθενειών, κλάδεμα, λίπανση), αποτελεί το πλέον κομβικό σημείο στην αλυσίδα της ελαιοπαραγωγής.

(β) ΚΛΑΔΕΜΑ

Το κλάδεμα είναι ίσως η σπουδαιότερη σε σχέση με όλες τις άλλες ελαιοκαλλιεργητικές εργασίες. Απ' αυτό εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό η καρποφορία και η μακροζωία των ελαιοδέντρων. Με το κλάδεμα μπορεί να ελεγχθεί μερικώς η ένταση του φαινομένου της παρενιαυτοφορίας καθώς και η αποδοτικότητα του δένδρου.

Σκοπός του κλαδέματος είναι :

- Το ισοζύγιο μεταξύ βλάστησης και καρποφορίας.
- Η ελαχιστοποίηση της μη παραγωγικής περιόδου

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

- Η παράταση της περιόδου σταθερής απόδοσης του φυτού
- Η αποφυγή της πρόωρης παρακμής ή γηρασμού του δένδρου
- Η εξοικονόμηση υγρασίας, που είναι περιοριστικός παράγοντας σε ξερικούς ελαιώνες

Οι βασικές αρχές του κλαδέματος της ελιάς είναι οι ακόλουθες:

- Αφαίρεση αδύναμων, άρρωστων, ζημιωμένων ή νεκρών κλαδιών, αφαίρεση τυχόν παραφυάδων.
- Εξασφάλιση ικανοποιητικού φωτισμού και αερισμού της κόμης. Οι βλαστοί που σκιάζονται θα πρέπει να αφαιρούνται.
- Η ένταση (βαθμός αυστηρότητας του κλαδέματος) εξαρτάται από παράγοντες όπως: Ζωηρότητα δένδρου, ηλικία, ποικιλία, φορτίο, γονιμότητα εδάφους, διαθεσιμότητα νερού, διάρκεια βλαστικής περιόδου.
- Όσο πιο αυστηρό είναι το κλάδεμα τόσο πιο ζωηρή θα είναι η νέα βλάστηση. Το κλάδεμα πρέπει να είναι πιο αυστηρό στα γερασμένα δένδρα και στα δένδρα μικρής ζωηρότητας και λιγότερο έντονο σε νεαρά δένδρα, ή σε δένδρα που αναπτύσσονται σε γόνιμα εδάφη ή υπό αρδευόμενες συνθήκες.
- Η ελιά κλαδεύεται κάθε χρόνο ή κάθε δύο χρόνια, ανάλογα με τη ζωηρότητα της νέας βλάστησης.

Υπογραμμίζεται, ότι υπάρχουν ελαιόδεντρα που παράγουν κατά μέσο όρο 5 φορές περισσότερο κιλά λάδι της μέσης παραγωγής (2,7 κιλά) που οφείλεται, εκτός από τις καλές περιβαλλοντικές συνθήκες ανάπτυξης τους και με δεδομένη την επάρκεια νερού, στην σωστή ανάπτυξη της βλάστησης. Τα δέντρα κλαδεύονται με τέτοιο τρόπο (κλάδεμα κλαδιών από το εσωτερικό του δέντρου καθώς και των ζωηρών βλασταριών) ώστε να επιτυγχάνεται αφενός επαρκής αερισμός και πρόσβαση του ήλιου σε όλη την επιφάνεια της βλάστησής καθώς και ισοζύγιο μεταξύ βλάστησης και καρποφορίας.

(γ) ΛΙΠΑΝΣΗ

Κατά την διενέργεια των λιπαντικών επεμβάσεων, ο ελαιοκαλλιεργητής πρέπει να προσαρμόζει το πρόγραμμα λίπανσης στις απαιτήσεις των ελαιώνων του για θρεπτικά στοιχεία και να εφαρμόζει τα κατάλληλα λιπάσματα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιούνται απώλειες με την μορφή έκπλυσης ή εξαέρωσης.

Παράλληλα, ο ελαιοκαλλιεργητής πρέπει να μεριμνά για τη διατήρηση και βελτίωση της

γονιμότητας των εδαφών των ελαιώνων, επιλέγοντας να εφαρμόζει λίπανση με κοπριά ή άλλες μορφές οργανικής λίπανσης, όταν οι συνθήκες της περιοχής το επιτρέπουν. Ο καλλιεργητής θα πρέπει να προτιμά, όταν εφαρμόζει οργανική λίπανση, υλικά που να έχουν υποστεί κάποια επεξεργασία, που έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση ή εξαφάνιση παθογόνων μικροοργανισμών.

(δ) ΣΥΓΚΟΜΙΔΗ

Η συγκομιδή της ελιάς αρχίζει τον Νοέμβριο και τελειώνει το Φεβρουάριο. Μερικές χρονιές η περίοδος επιμηκύνεται είτε αρχίζοντας λίγο νωρίτερα είτε τελειώνοντας αργότερα, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες που επηρεάζουν την ωρίμανση του καρπού. Η συγκεκριμένη περίοδος συγκομιδής διαφέρει από περιοχή σε περιοχή λόγω των διαφόρων παραγόντων, όπως το έδαφος και το κλίμα, που ποικίλλουν από το βορρά στο νότο και από τα νησιά στην ηπειρωτική Ελλάδα. Οι ελιές πρέπει να συλλέγονται πριν από την τελική τους ωρίμανση, καθώς η ποιότητα του λαδιού τους είναι πολύ καλύτερη από αυτήν του λαδιού που εξάγεται από τους πολύ ώριμους καρπούς.

Οι ελιές συλλέγονται με τα χέρια ή, όταν είναι αρκετά ώριμες, με τσίναγμα του δέντρου και αποθηκεύονται σε ξύλινα δοχεία ή σε σωρούς, σε καλά αεριζόμενους χώρους για να αποφευχθεί η [ζύμωση](#). Στις περισσότερες περιπτώσεις, ιδιαίτερα στις μικρόκαρπες ποικιλίες, η συγκομιδή του ελαιόκαρπου γίνεται με ραβδισμό και ο καρπός συλλέγεται επάνω σε ελαιόπανα. Τα χρησιμοποιούμενα ραβδιά είναι μικρού ή μεγάλου μήκους ξύλινα ή πλαστικά.

Η παραγωγή ελαιολάδου αποτελεί μία παραδοσιακή δραστηριότητα της χώρας μας, χωρίς θεαματικές εξελίξεις στην μηχανοποίηση και τις αποδόσεις. Οι εργασίες της συγκομιδής γίνονται κυρίως χειρωνακτικά αυξάνοντας σημαντικά το κόστος της ελαιοσυλλογής, κόστος που μεταφέρεται και στο τελικό προϊόν. Σημειώνεται ωστόσο, ότι με την αύξηση των καλλιεργούμενων εκτάσεων αλλά και του κόστους εργασίας, τα τελευταία χρόνια έχει επεκταθεί η χρήση των μηχανικών μέσων συγκομιδής για την περισυλλογή της ελιάς με σκοπό την αποτελεσματικότερη, ασφαλέστερη και ταχύτερη συγκομιδή. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται συνήθως είναι οι μηχανικές κτενιές και οι δονητές σε διάφορους τύπους. Με τη χρήση των μηχανικών ελαιοσυλλεκτών επιτυγχάνεται η συγκομιδή περισσότερων δέντρων σε λιγότερο χρονικό διάστημα και με τη χρήση λιγότερων εργατικών χεριών.

4.2 Επεξεργασία

Μετά τη συγκομιδή οι ελιές μεταφέρονται στα ελαιουργεία όπου και παράγεται το λάδι με ψυχρή ή θερμή συμπίεση του καρπού της ελιάς. Τα ελαιοτριβεία πραγματοποιούν την πρώτη φάση της παραγωγής ελαιολάδου, το οποίο στη συνέχεια είτε διατίθεται απευθείας προς κατανάλωση

(βρώσιμο) σε μορφή χύμα, είτε προωθείται σε εμπορικές επιχειρήσεις (χονδρεμπόρους) για μεταπώληση στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, είτε διοχετεύεται σε επιχειρήσεις επεξεργασίας ή και τυποποίησης.

Η παραγωγική διαδικασία ελαιολάδου εξαρτάται από την χρησιμοποιούμενη τεχνολογία έκθλιψης, με την χρήση υδραυλικών πιεστηρίων (παραδοσιακή μέθοδος) ή συνεχούς λειτουργίας με τη χρήση φυγοκεντρικών διαχωριστών, που αποτελεί και την επικρατούσα τεχνολογία σήμερα. Η παραδοσιακή μέθοδος (υδραυλικά πιεστήρια) πλεονεκτεί, ως προς την καλύτερη ποιότητα του παραγόμενου ελαιολάδου αλλά μειονεκτεί ως προς, την απόδοση σε ελαιόλαδο, το κόστος παραγωγής και τη διασφάλιση των απαιτούμενων προδιαγραφών ποιότητας και ασφαλείας του προϊόντος.

Με δεδομένες τις συνθήκες της αγοράς αλλά και τις απαιτήσεις της νομοθεσίας, στη χώρα μας επικράτησαν τα ελαιοτριβεία φυγοκεντρικού τύπου, σε αντίθεση με την Ιταλία όπου διατηρείται ακόμη μεγάλος αριθμός παραδοσιακών ελαιοτριβείων που στηρίζονται σε υψηλής ποιότητας επώνυμα προϊόντα ή αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Αναλυτικά η όλη διαδικασία παραγωγής ελαιολάδου είναι σε γενικές γραμμές η ακόλουθη:

Παραλαβή του καρπού: Μετά τη συγκομιδή οι ελιές μεταφέρονται στο ελαιοτριβείο, όπου αποθηκεύονται προσωρινά μέχρι την επεξεργασία τους.

Αποφύλλωση-Πλύσιμο: Τοποθέτηση σε χοάνη παραλαβής ελαιοκάρπου, μεταφορά με μεταφορική ταινία ή ατέρμονα κοχλία στο αποφυλλωτήριο, όπου απομακρύνονται τα φύλλα και άλλα ξένα σώματα και στη συνέχεια πλύσιμο για απομάκρυνση άλλων ξένων υλών (σκόνη, χώμα, κ.λ.π.).

Σπάσιμο-άλεση ελαιόκαρπου: Έκθλιψη του καρπού και σχηματισμός ελαιοζύμης (ή ελαιοπολτού).

Στα παραδοσιακά ελαιοτριβεία η άλεση του καρπού γίνεται με κυλινδρικές μυλόπετρες, ενώ στις σύγχρονες μονάδες χρησιμοποιούνται μεταλλικοί σπαστήρες.

Μάλαξη: Η ελαιοζύμη αναμιγνύεται σε μαλακήρες, ώστε να επιτευχθεί η συνένωση των ελαιοσταγονιδίων σε μεγαλύτερες σταγόνες λαδιού.

Εξαγωγή του Ελαιολάδου: Στην παραδοσιακή μέθοδο (υδραυλικό πιεστήριο) εξάγεται σε πρώτη φάση ένα υγρό μίγμα νερού/λαδιού το οποίο διαχωρίζεται σε επόμενη φάση με φυγοκέντριση ώστε να ληφθεί το ελαιόλαδο.

Στη συνεχή μέθοδο 3 φάσεων η ελαιοζύμη τοποθετείται σε ένα τριφασικό φυγοκεντρικό

διαχωριστήρα (decanter) όπου υπό την επίδραση της φυγόκεντρου δύναμης, διαχωρίζονται το ελαιόλαδο, ο ελαιοπυρήνας και τα απόνερα.

Στη συνεχή μέθοδο 2 φάσεων χρησιμοποιείται ένας διφασικός διαχωριστήρας όπου διαχωρίζονται το ελαιόλαδο και η υγρή ελαιοπυρήνα.

Καθαρισμός του ελαιόλαδου: Απομάκρυνση των στερεών σωματιδίων απολάσπωσης με τη χρήση κόσκινων.

Τελικός διαχωρισμός: Με τη χρήση φυγοκεντρικών ελαιοδιαχωριστήρων πραγματοποιείται ο τελικός

διαχωρισμός του ελαιόλαδου από τα φυτικά υγρά. Το στάδιο αυτό δεν υπάρχει στη μέθοδο 2 φάσεων.

Εξαγωγή Πυρηνελαίου: Με την επεξεργασία αυτή (που γίνεται στα πυρηνελαιουργεία) διαχωρίζεται το πυρηνέλαιο από την εκχυλισμένη ελαιοπυρήνα. Στη συνέχεια το πυρηνέλαιο υφίσταται περαιτέρω κατεργασία (εξευγενισμό) ώστε ένα μέρος του να καταστεί βρώσιμο (πυρηνέλαιο ραφινέ ή εξευγενισμένο ελαιόλαδο), ενώ το υπόλοιπο χρησιμοποιείται για την σαπωνοποιία.

Η παραγωγική διαδικασία πυρηνελαίου περιλαμβάνει:

- i. Άλεση σε σφυρόμυλους
- ii. Ξήρανση σε περιστροφικά ξηραντήρια συνεχούς λειτουργίας και
- iii. Εκχύλιση με εξάνιο.

Πιο αναλυτικά τα υπολείμματα του ελαιοκάρπου (πυρήνα ή ελαιοπλακούντες) διοχετεύονται σε λέβητες, όπου αναδεύονται και θερμαίνονται έως τους 80-90 βαθμούς [Κελσίου](#). Στο στάδιο αυτό, με τη βοήθεια ισχυρών υδραυλικών πιεστηρίων, εξάγεται και άλλο λάδι από τους ελαιοπλακούντες (πυρήνα), που απομακρύνεται από το ίζημα (μούργα) με αυτόματο διαχωρισμό μέσα σε δεξαμενές (λίμπες, υπολήνια) και κατόπιν, σε ταχύστροφους φυγοκεντρικούς ελαιοδιαχωριστήρες.

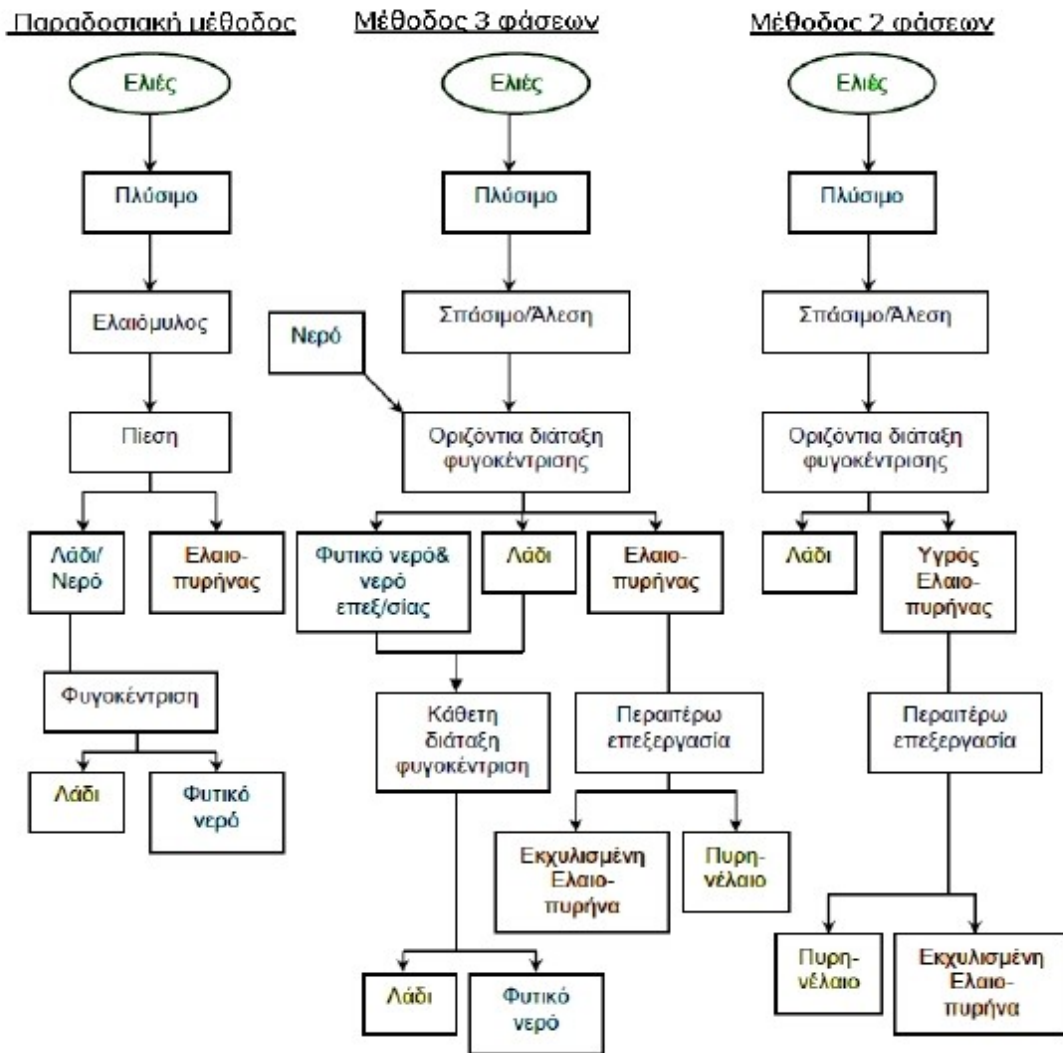
Στα ελαιουργεία υπάρχουν επίσης δεξαμενές όπου συγκεντρώνονται οι μούργες και τα νερά του πλυσίματος των ελιών. Αυτά, αφού παραμείνουν στις δεξαμενές περίπου για 20 ημέρες, περνούν από φυγοκεντρικό διαχωριστήρα και δίνουν [πυρηνέλαια](#) που είναι κατάλληλα για την Παρασκευή σαπουνιών.

Αξιοποίηση ελαιοπυρήνα : Τα υγρά υπολείμματα (*κασίγαρος ή λιόσμος*) που προέρχονται από την παραπάνω διαδικασία αποξηραίνονται και χρησιμοποιούνται ως [λιπάσματα](#) (compost), ως ζωοτροφή ή ως καύσιμη ύλη και στη τελευταία αυτή περίπτωση συσπειρώνονται με πίσσα σε κύβους, σε θερμοκρασία 70 βαθμών.

Το πυρηνέλαιο έχει σκούρο πράσινο ή καστανό χρώμα και χρησιμοποιείται κυρίως στη [σαπωνοποιία](#), καθώς και για βρώση μετά από ειδική κατεργασία (ραφινάρισμα).

Από τον πυρήνα της ελιάς προέρχεται το πυρηνέλαιο, το οποίο παραλαμβάνεται με τη χρήση διαλυτών. Είναι λάδι κατώτερης ποιότητας, το οποίο περιέχει πολύ λιγότερα θρεπτικά συστατικά από το ελαιόλαδο και στερείται αρκετά από τα οργανοληπτικά χαρακτηριστικά του. Παράλληλα, η οξύτητά του θα πρέπει να είναι κάτω από 1,5%, σύμφωνα με την υπάρχουσα νομοθεσία.

Διάγραμμα 1: Παραγωγή Ελαιολάδου - Οι επικρατούσες μέθοδοι παραγωγής ελαιολάδου

4.3 Τυποποίηση

Το μεγαλύτερο μέρος της παραγωγής των ελαιοτριβείων διατίθεται στους ελαιοπαραγωγούς ή στους εμπόρους για χύμα κατανάλωση, ενώ το υπόλοιπο απευθύνεται στις τυποποιητικές μονάδες. Η παραγωγική διαδικασία της τυποποίησης, αν και φαινομενικά απλή, απαιτεί αρκετά σύνθετες διαδικασίες ώστε να διασφαλίζεται η ποιότητα του προϊόντος, σύμφωνα με το αυστηρό θεσμικό πλαίσιο.

Απαιτούνται σύγχρονα εργαστήρια ποιοτικού ελέγχου, των πρώτων υλών, αξιολόγηση των συνθηκών καλλιέργειας, συγκομιδής και σύνθλιψης, ώστε να εξασφαλίζονται υψηλότερες ποιοτικές προδιαγραφές και να αποτρέπονται οι νοθείες κατά τη διακίνηση.

Η τυποποίηση του ελαιολάδου αποτελεί κύριο παράγοντα της εξασφάλισης των καταναλωτών για τη γνησιότητα και την ποιότητα του προϊόντος. Τα επώνυμα, τυποποιημένα ελαιόλαδα ελέγχονται αυστηρά και σταθερά από τους αρμόδιους φορείς. Οι έλεγχοι αυτοί αποτελούν τη δικλείδα ασφαλείας για τους καταναλωτές και εγγυώνται την καθαρότητα του τελικού προϊόντος.

Οι έλεγχοι γίνονται πάντα βάσει των προδιαγραφών που έχει ορίσει ο Ευρωπαϊκός κανονισμός ελαιολάδου και βέβαια βάσει προδιαγραφών (standards) που θέτει η κάθε εταιρία στα προϊόντα της, προκειμένου οι αναγραφόμενες ενδείξεις ετικέτας να ανταποκρίνονται στη πραγματικότητα.

Κατά την τυποποίηση πρέπει οπωσδήποτε να αναγράφονται υποχρεωτικές ενδείξεις όπως η ημερομηνία λήξης καθώς και τα στοιχεία του τυποποιητή. Η ημερομηνία λήξης του προϊόντος, κυμαίνεται μεταξύ των 12 και 18 μηνών. Στο διάστημα αυτό τα συστατικά του ελαιολάδου παραμένουν αναλλοίωτα. Ωστόσο σημαντικό ρόλο στην διατήρηση της ποιότητας του ελαιολάδου παίζουν τόσο η συσκευασία όσο και ο τρόπος φύλαξης.

Η νομοθεσία της Ε.Ε και κατ' επέκταση της Ελλάδας, καθορίζει πως το τυποποιημένο ελαιόλαδο τοποθετείται σε συσκευασίες συγκεκριμένου υλικού κατασκευής και περιεκτικότητας, ώστε να διασφαλιστεί η υγιεινή του προϊόντος. Ειδικότερα, για το ελαιόλαδο που προορίζεται για διάθεση στην αγορά και κατανάλωση από το ευρύ κοινό, η μέγιστη επιτρεπτή περιεκτικότητα των συσκευασιών ορίζεται ίση με 5 Lt . Επίσης οι συσκευασίες που χρησιμοποιούνται για την ποιοτική διασφάλιση του προϊόντος, είναι εφοδιασμένες με πώμα ασφαλείας για την αποφυγή νοθείας. Στο πίνακα 2 παρατίθενται αναλυτικά οι εναρμονισμένες με την ισχύουσα νομοθεσία συσκευασίες ελαιολάδου που διατίθενται στην αγορά.

Πίνακας 2

Μορφές συσκευασίας ελαιόλαδου εναρμονισμένες με την ισχύουσα νομοθεσία.

A/A	Περιγραφή Συσκευασίας	Υλικό Κατασκευής	Περιεχόμενη Ποσότητα Ελαιόλαδου
1	Τετράγωνου Σχήματος Μπουκάλι	Γυαλί	0,25 Lt
			0,50 Lt
			0,75 Lt
			1,00 Lt
2	Στρογγυλού Σχήματος Μπουκάλι	Γυαλί	0,25 Lt
			0,50 Lt
			0,75 Lt
3	Τετράγωνου Σχήματος Μπουκάλι	PET	0,25 Lt
			0,50 Lt
			0,75 Lt
			1,00 Lt
4	Μπιτόνι	Λευκοσίδηρος	5,00 Lt

Υπογραμμίζεται εδώ το γεγονός, ότι μόνο το 20% περίπου της Ελληνικής παραγωγής ελαιόλαδου φθάνει στο στάδιο της τυποποίησης (65 χιλ. τόνοι), με το αντίστοιχο ποσοστό να είναι της τάξης του 1/2 για την Ισπανία (660 χιλ. τόνοι) και 3/4 για την Ιταλία (820 χιλ. τόνοι).

Οι συσκευασίες για τη διακίνηση του ελαιόλαδου σε χύμα μορφή, που είναι και ο μεγαλύτερος όγκος, πραγματοποιείται συνήθως σε:

- Μεταλλικό βαρέλι χωρητικότητας 216 Lt
- Βυτίο επί αυτοκινήτου χωρητικότητας 25-30 Tn
- Flexi tank container

Πέρα από τη συσκευασία σημαντικός παράγοντας διατήρησης των ποιοτικών χαρακτηριστικών του ελαιόλαδου - άρωμα, χρώμα, γεύση και πολύτιμα συστατικά - αποτελεί ο τρόπος φύλαξης. Έκθεση στον ήλιο και στη ζέση, καθώς και στο οξυγόνο και την υγρασία μπορούν να επιφέρουν αλλοιώσεις στο προϊόν.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Από τη στιγμή της συγκομιδής του ελαιοκάρπου μέχρι τη στιγμή της τυποποίησης και αποθήκευσης και διάθεσής του θα πρέπει να τηρούνται οι απαραίτητοι κάθε φορά κανονισμοί ώστε να μην αλλοιώνονται τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελαιολάδου.

5 Ζήτηση & Παράγοντες Επηρεασμού

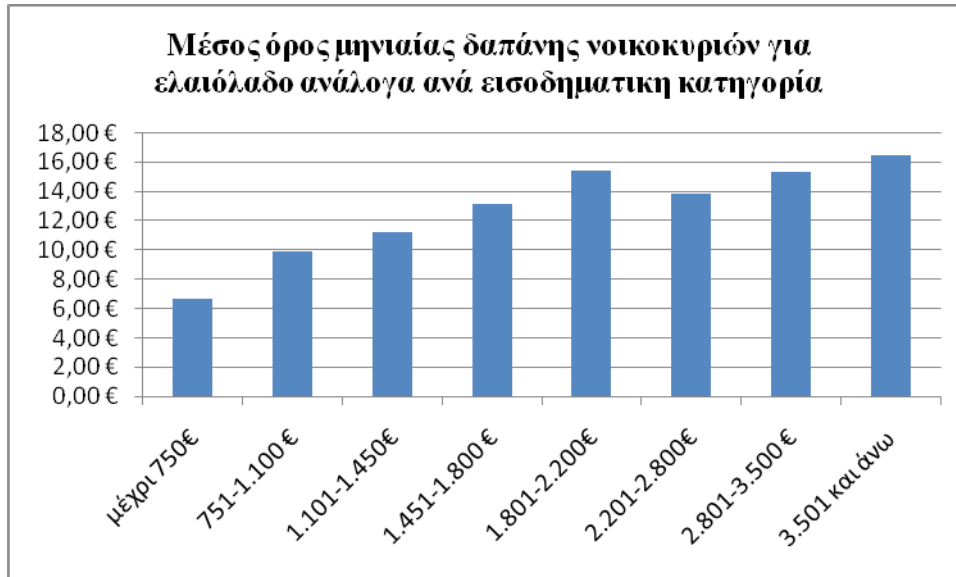
Το μέγεθος της εγχώριας αγοράς, εκτιμάται περίπου σε 200.000 τόνους ετησίως. Το 45% αυτής της αγοράς αφορά την αυτοκατανάλωση, το 25% αφορά την κατανάλωση επιχειρήσεων μαζικής εστίασης, ξενοδοχείων, νοσοκομείων κλπ και τέλος το 30% διατίθεται μέσω του λιανικού εμπορίου στους τελικούς αγοραστές.

Η ποσότητα που διατίθεται στους τελικούς αγοραστές αφορά κατά 45% επώνυμα προϊόντα και κατά 55% μη επώνυμα. Σημειώνεται εδώ ότι, κατά τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική διείσδυση των ελαιολάδων ιδιωτικής ετικέτας και σήμερα καλύπτουν το 25-30% της αγοράς των Super Markets.

Οι σημαντικότεροι παράγοντες για τη ζήτηση ελαιολάδου είναι η εξέλιξη του πληθυσμού, το διαθέσιμο εισόδημα, η μεταβολή των τιμών, οι μεταβολές στις τιμές των υποκατάστατων π.χ. σπορέλαια, οι διατροφικές συνήθειες που στηρίζονται σε θέματα διατήρησης και βελτίωσης της υγείας. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της τελευταίας Έρευνας οικογενειακών προϋπολογισμών (ΕΛΣΤΑΤ 2008) και όπως καταγράφεται και στον παρακάτω πίνακα 3, η μέση μηνιαία δαπάνη των νοικοκυριών για την αγορά ελαιολάδου ανήλθε το 2008 σε €13,68 € και σπορέλαιων σε 2,20 €, καλύπτοντας το 4,2% και 0,7% αντίστοιχα, των μέσων μηνιαίων δαπανών για αγορά ειδών διατροφής συνολικά.

Πίνακας 3	
Μηνιαία δαπάνη νοικοκυριού 2008 για Ελαιόλαδο ανάλογα με το εισόδημα των νοικοκυριών σε €.	
Μέσος όρος δαπάνης.	13,68
Μέχρι 750€	6,65
751-1.100 €	9,91
1.101-1.450€	11,21
1.451-1.800 €	13,16
1.801-2.200€	15,43
2.201-2.800€	13,84
2.801-3.500 €	15,36
3.501 και άνω	16,43

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛ.ΣΤΑΤ

Τελικό συμπέρασμα, που προκύπτει από τα παραπάνω, είναι ότι η κατανάλωση του ελαιολάδου ως προς το εισόδημα, παραμένει ανελαστική ακόμη και στη περίοδο της οικονομικής κρίσης.

Η πραγματική κατανάλωση ελαιολάδου των νοικοκυριών (ιδιαίτερα των αγροτικών) είναι μεγαλύτερη λόγω του υψηλού ποσοστού αυτοκατανάλωσης. Σύμφωνα με τα ποσοτικά στοιχεία της έρευνας της ΕΛ.ΣΤΑΤ (2008), προκύπτει ότι το 2008 τα νοικοκυριά αγόρασαν μηνιαίως κατά μέσο όρο 3,05 λίτρα ελαιολάδου, ενώ προμηθεύτηκαν κατά μέσο όρο και 1,20 λίτρα με άλλον τρόπο κτήσης (ιδιοπαραγωγή).

Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος –Ε.Ο.Π. (2010), το εισόδημα του νοικοκυριού αποτελεί καθοριστικό στοιχείο όχι μόνο για τη ζήτηση ελαιολάδου σε ποσότητα αλλά και σε ποιότητα (χύμα ή τυποποιημένο), αντίθετα όμως και δεδομένης της οικονομικής κρίσης δεν φαίνεται να υποκαθίσταται η κατανάλωση ελαιολάδου από τα σπορέλαια. Το επάγγελμα επίσης επηρεάζει επίσης τη ζήτηση του προϊόντος, δεδομένου ότι οι εργάτες & τεχνίτες παρουσιάζουν σχετικά υψηλότερη καταναλωτική δαπάνη από λοιπούς εργαζόμενους κατά 15% περίπου.

Από την ανάλυση των στοιχείων του Ε.Ο.Π. 2010 και τη σύγκρισή τους με αντίστοιχες έρευνες προηγούμενων ετών, προκύπτει ότι το ελαιόλαδο παραμένει το βασικό διατροφικό συστατικό του ελληνικού διατροφικού μοντέλου, χωρίς να αντιμετωπίζει σημαντικό κίνδυνο υποκατάστασης από σπορέλαια, ακόμη και σε περίπτωση περαιτέρω επιδείνωσης της οικονομικής κρίσης.

Τέλος, ένα ακόμη θέμα που συνηγορεί ως προς την σταθερότητα στη κατανάλωση του ελαιολάδου, είναι το γεγονός ότι ενώ ο γενικός δείκτης τιμών ακολουθεί ανοδική πορεία (3,2%)

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

κατά την δετία 2005-'10, αντίθετα ο αντίστοιχος δείκτης για το ελαιόλαδο ήταν πτωτικός, όπως φαίνεται και στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 4		
Δείκτης τιμών -Ελαιόλαδο		
Έτος	Ελαιόλαδο	Δείκτης Τιμών
2005	101,16	89,34
2006	118,83	92,20
2007	107,35	94,86
2008	104,47	98,80
2009	100,00	100,00
2010	98,32	104,71
Έτος βάσης 2009=100		

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Η μεταβολή που ενδεχομένως πραγματοποιείται στη ζήτηση ελαιολάδου, δίχως όμως να έχει εκπονηθεί συγκεκριμένη έρευνα, είναι ότι ο καταναλωτής στρέφεται πλέον προς τις συσκευασίες του τενεκέ των 17 κιλών εγκαταλείποντας τις μικρότερες συσκευασίες.

6 Κόστος Παραγωγής - Επιδότησεις

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το σύνολο της εποχικής εργασίας στην ελληνική αγροτική παραγωγή πραγματοποιείται από πολίτες χωρών εκτός Ε.Ε., έναντι περίπου 5% στην Ισπανία και στην Ιταλία, ενώ η αμοιβή των εποχικών εργατών, στην ελληνική αγροτική παραγωγή είναι της τάξης των 4 €/ώρα, έναντι 6 €/ώρα στην Ισπανία και 8,5 €/ώρα στην Ιταλία.

Η συνδυασμένη επίδραση της σταθερής παραγωγικότητας και των ανοδικών μισθών οδήγησε σε αύξηση του ελληνικού εργασιακού κόστους, ανά μονάδα παραγωγής, στο 0,45 €/κιλό ελιών το 2010 από 0,20 €/κιλό το 2000. Αντίθετα, το κόστος αυτό παρέμεινε σχετικά σταθερό στην Ιταλία (0,35 €/κιλό) και την Ισπανία (0,28 €/κιλό), καθώς η αύξηση των μισθών συνοδεύτηκε από αύξηση της παραγωγικότητας.

Δεδομένου ότι, το κόστος εργασίας είναι τμήμα του παραγωγικού κόστους (σχεδόν τα 2/3), η αύξησή του επηρέασε και το συνολικό κόστος καθιστώντας την ελληνική παραγωγή ελαιολάδου λιγότερο ανταγωνιστική. Ειδικότερα, συνυπολογίζοντας και τα λοιπά στοιχεία του κόστους, το συνολικό κόστος ανά μονάδα παραγωγής την τελευταία πενταετία (2005-'10), αυξήθηκε στα 0,65 €/κιλό ελιών στην Ελλάδα (έναντι 0,35€/κιλό το διάστημα 2000 - 2004), ξεπερνώντας το αντίστοιχο κόστος της Ιταλίας που παραμένει στο 0,6 €/κιλό και της Ισπανίας με 0,55 €/κιλό.

Οι ελαιοπαραγωγοί καρπώνονται παρόμοια έσοδα και στις τρεις χώρες, της τάξης των 0,7 €/κιλό ελιάς κατά μέσο όρο την τελευταία 5ετία αύξηση κατά 17% περίπου έναντι της προηγούμενης πενταετίας. (πηγή: επεξεργασία στοιχείων FADN – ΕΤΕ). Εξετάζοντας τη σύνθεση εσόδων για κάθε χώρα διαπιστώνεται ότι στην Ιταλία και Ισπανία το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων προέρχεται από την εξαγωγή ελαιολάδου, ενώ στην Ελλάδα από τον υψηλό βαθμό επιδοτήσεων. Ειδικότερα, μέσω επιδοτήσεων στην Ελλάδα εισπράττεται κατά μέσο όρο το 40% των εσόδων από την ελαιοπαραγωγή (με ανοδική τάση) και το 30% στην Ιταλία και την Ισπανία (με καθοδική τάση).

Οι παραγωγοί σπάνια αντιλαμβάνονται το πόσο είναι το κόστος παραγωγής του ελαιολάδου και οι διαφορές μεταξύ ελαιώνων ως προς την έκταση και την απόδοση μπορεί να είναι ιδιαίτερα μεγάλες. Με βάση επεξεργασμένα συγκριτικά στοιχεία έρευνας που πραγματοποίησε το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο (2010) σε επιστημονικό δείγμα ελαιώνων δείχνει ότι, μεγάλο μέρος των ελαιώνων (43%) αποδίδει 1,10 € / κιλό ελαιολάδου ενώ το 38% αυτών περίπου 3,8 € / κιλό.

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν, ότι για την «προσέγγιση» του κόστους μια λύση είναι η πλήρης εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, με σκοπό την «καλύτερη» τιμή που προσδοκούν οι

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

παραγωγοί. Σημειώνεται ότι το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, αφορά ένα σύστημα περιβαλλοντικής διαχείρισης με στοιχεία συστήματος ποιότητας, το οποίο βασίζεται στην τήρηση των νομικών απαιτήσεων, την ορθολογική χρήση όλων των εισροών (νερό, λιπάσματα, φυτοπροστατευτικά προϊόντα) και την παρακολούθηση και τον έλεγχο όλων των φάσεων παραγωγής με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή, καθώς και την παραγωγή επώνυμων, ποιοτικών, ασφαλών και ανταγωνιστικών προϊόντων.

7 Διάρθρωση του Κλάδου

7.1 Ελαιουργεία

Τα σύγχρονα ελαιουργεία είναι ανεξάρτητες βιομηχανίες-βιοτεχνίες που διαθέτουν άφθονο νερό για τον καθαρισμό και την επεξεργασία των ελιών. Συνήθως είναι μικρές μονάδες που δραστηριοποιούνται εποχιακά, ανάλογα με την περίοδο της συγκομιδής σε κάθε περιοχή. Οι διάφοροι χώροι του ελαιουργείου αερίζονται καλά, είναι στεγνοί και έχουν θερμική μόνωση, υπάρχουν, ωστόσο, ορισμένα μικρά ελαιουργεία προσαρτημένα στα ελαιοαgroκτήματα, όπου η επεξεργασία γίνεται με τα παραδοσιακά συστήματα. Οι αγρότες τα ονομάζουν λιαρούβια ή λιοτρίβια. Υπάρχουν όμως σημαντικές διαφοροποιήσεις στο μέσο μέγεθος, ανάλογα με την μορφή και την περιοχή.

Η μέση ετήσια παραγωγή ανά ελαιοτριβείο είναι πολύ χαμηλή και κυμαίνεται μεταξύ 140-200 τόνους ετησίως ανάλογα με τη χρονιά. Τα συνεταιριστικά ελαιοτριβεία είναι κατά κανόνα μεγαλύτερα και αρτιότερα από τα υπόλοιπα, ενώ τα ελαιοτριβεία της Κρήτης έχουν περίπου διπλάσιο μέσο μέγεθος παραγωγής από αυτά της Πελοποννήσου.

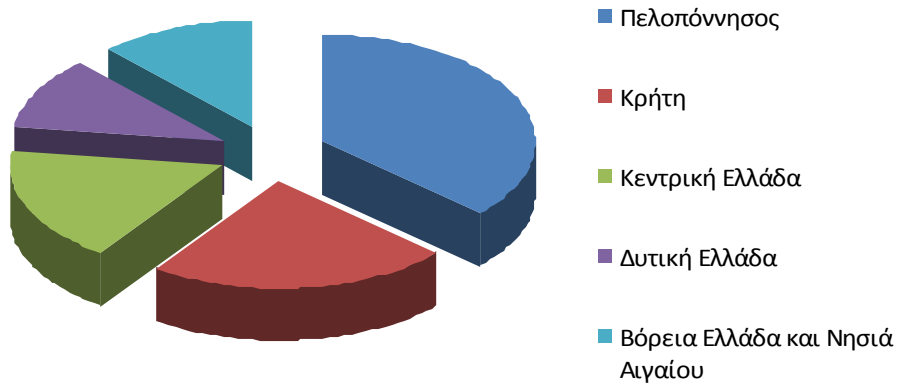
Σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ -2009 τα ελαιοτριβεία στην Ελλάδα ανέρχονται σε 2.369 μονάδες και το 37% περίπου αυτών λειτουργεί στην Πελοπόννησο και ακολουθεί η Κρήτη με 23,3% (553 μονάδες). Το 42,3% των ελαιοτριβείων είναι ατομικές επιχειρήσεις, το 33,4% ομόρρυθμες ή ετερόρρυθμες εταιρίες, το 20,4% συνεταιριστικές μονάδες, το 1,2% ΕΠΕ και μόλις το 2,7% ανώνυμες εταιρίες.

Στον επόμενο πίνακα αποτυπώνεται η κατανομή των ελαιοτριβείων κατά περιοχή ως ακολούθως:

Πίνακας 5		
Ελαιοτριβεία κατά Περιοχή		
Γεωγραφική Περιοχή	Αριθμός	%
Πελοπόννησος	864	36,5%
Δυτική Ελλάδα	261	11,0%
Κρήτη	553	23,3%
Κεντρική Ελλάδα	411	17,3%
Βόρεια Ελλάδα και Νησιά Αιγαίου	280	11,8%
Σύνολο	2.369	100,0%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2009

Ελαιοτριβεία κατά Περιοχή

Υπογραμμίζεται ότι στην Ισπανία, που είναι και η πρώτη ελαιοπαραγωγός χώρα στο κόσμο, λειτουργούν 1.731 ελαιοτριβεία μειωμένα μάλιστα, ως προς τον αριθμό, κατά 37% από το σχετικό ελληνικό δυναμικό.

Στο στάδιο παραγωγής των ελαιοτριβείων, εστιάζονται δύο παράμετροι που επηρεάζουν τη λειτουργία και την αποτελεσματικότητά τους:

- (i) τεχνολογία παραγωγής και
- (ii) ιδιοκτησιακό καθεστώς και συγκέντρωση του κλάδου.

Όσον αφορά την τεχνολογία παραγωγής, η πλειοψηφία των ελαιοτριβείων στην Ελλάδα λειτουργεί ακόμα με σύστημα 3 φάσεων, το οποίο έχει υψηλότερο κόστος επεξεργασίας σε σχέση με τα διφασικά (€0,19/κιλό ελαιολάδου έναντι € 0,16/κιλό), τα οποία κυριαρχούν στην Ισπανία και στην Ιταλία.

Όσον αφορά την οργάνωση του κλάδου, η Ελλάδα έχει υψηλό ποσοστό μικρών (και σε μεγάλο βαθμό συνεταιριστικών) ελαιοτριβείων, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν οικονομίες κλίμακας αλλά και να δυσχεραίνεται ο έλεγχος της ποιότητας και η προώθηση ασφαλών (premium) προϊόντων.

Επισημαίνεται με ότι ο κλάδος στην Ισπανία κυριαρχείται από μεγάλα και σε μεγάλο βαθμό συνεταιριστικά ελαιοτριβεία, ενώ στην Ιταλία τα ελαιοτριβεία, αν και είναι σχετικά μικρά, είναι σε κάποιο βαθμό καθετοποιημένα.

7.2 Τυποποιητήρια

Την 1/1/2011 υπήρχαν 260 εγκεκριμένοι τυποποιητές, αλλά υπάρχει και απροσδιόριστος αριθμός μικρών μονάδων που λειτουργούν χωρίς έγκριση.

Το 35% των εγκεκριμένων μονάδων βρίσκεται στην Πελοπόννησο, το 29% στην Κρήτη, το 8% στην Αττική, το 7% στη Δυτική Ελλάδα, το 5% στη Στερεά, το 7% σε Μακεδονία-Θράκη, το 4% στο Β. Αιγαίο, το 3% στο Ιόνιο και το 2% περίπου στην Ήπειρο.

Οι περισσότερες μονάδες είναι μικρές οικογενειακές επιχειρήσεις, αλλά υπάρχουν και ορισμένες μεγάλες (καθαρά ιδιωτικές) επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε Αττική, Θεσσαλονίκη, Βοιωτία, κ.τ.λ., καθώς, και αρκετές συνεταιριστικές σε παραγωγικές περιοχές.

Το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς (>55%) ελέγχεται από 2 εταιρίες, (Ελάνθη ΑΒΕΕ και Μινέρβα Α.Ε.), ενώ σημαντικά μερίδια (κατέχουν και ορισμένες συνεταιριστικές μονάδες (ΕΑΣ Πεζών, Ρεθύμνης, Λέσβου, Λακωνίας).

Πίνακας 6	
Μερίδια αγοράς τυποποιημένου ελαιολάδου (2009/10)	
Ελάνθη ΑΒΕΕ	34,0%-35,0%
Μινέρβα ΑΕ	≈20,5%
ΕΑΣ Πεζών	≈5,0%
ΕΑΣ Ρεθύμνης	3,5%-4,0%
ΕΑΣ Λέσβου	2,5%-3,0%
ΕΑΣ Λακωνίας	≈1,5%
Λοιποί	34,0%-35,0%
Μερίδια αγοράς τυποποιημένου πυρηνελαίου (2009/10)	
Μινέρβα ΑΕ	84%-85%
Αγροτική ΑΕ	
Nutria ΑΕ	≈6,0%
Λεσέλ ΕΑΣ Λέσβου	≈3,5%

Πηγή: Τράπεζα Πειραιώς

Η αγορά του τυποποιημένου ελαιολάδου σημείωσε σημαντική ανάπτυξη κατά τη δεκαετία του '80 - μέσα της δεκαετίας του '90, όταν λειτούργησε το κοινοτικό καθεστώς ενίσχυσης στην κατανάλωση ελαιολάδου όπου η ενίσχυση δινόταν μόνο στο επώνυμο ελαιόλαδο και σε συσκευασίες μέχρι 5 λίτρα.

Στη συνέχεια όμως, λόγω της κατάργησης της ενίσχυσης και της αύξησης των τιμών, το μεγαλύτερο μέρος της κατανάλωσης στράφηκε σταδιακά στο χύμα ελαιόλαδο που καλύπτει μεγάλο μέρος της εσωτερικής κατανάλωσης (περίπου 75-80%).

Η παραγωγική δυναμικότητα των τυποποιητικών επιχειρήσεων είναι μεγάλη (υπερκαλύπτει θεωρητικά τη συνολική παραγωγή ελαιολάδου της χώρας) αλλά λόγω των συνθηκών αγοράς και της χαμηλής διείσδυσης στις αγορές του εξωτερικού, παρουσιάζει πολύ χαμηλό βαθμό αξιοποίησης του δυναμικού τους.

7.3 Πυρηνελαιουργεία

Σε σύνολο χώρας λειτουργούν περί τις 47 επιχειρήσεις παραγωγής πυρηνελαίου οι οποίες πραγματοποίησαν το 2010 κύκλο εργασιών της τάξης των 43 εκατ. περίπου. Στην Κρήτη λειτουργούν 9 πυρηνελαιουργεία κατέχοντας μερίδιο 20%. Οι μονάδες αυτές στο σύνολό τους προμηθεύονται ετησίως περί τους 200 χιλ. τόνους ελαιοπυρήνα προς 15 €/ τόνο.

Να σημειωθεί, ότι στη Κρήτη παρασκευάζεται (βιομηχανία ΑΒΕΑ) και πυρηνέλαιο βρώσιμο με 5% παρθένο ελαιόλαδο, σε μεταλλικά δοχεία των 5lt με προορισμό την τοπική αγορά.

Οι μονάδες αυτές παράγουν 8.500 τόνους συνολικά ακατέργαστο πυρηνέλαιο, συνολικής αξίας παραγωγής 5,5 εκατ. € περίπου και 100.000 τόνους πυρηνόξυλο, που χρησιμοποιείται κυρίως ως καύσιμη και θερμαντική ύλη αξίας 5 εκατ. €.

Τα πυρηνελαιουργεία τελικά παράγουν το πυρηνέλαιο σε μορφή μπρούτο (μη βρώσιμο), που μεταφέρεται σε επιχειρήσεις επεξεργασίας ή και τυποποίησης στην Ελλάδα και κυρίως στο εξωτερικό, ενώ λίγες από τις υπάρχουσες μονάδες διαθέτουν «ραφινάρια» για την επιπλέον επεξεργασία του προϊόντος.

7.4 Οικονομικά στοιχεία επιχειρήσεων του κλάδου

(α) Ελαιοτριβεία

Σύμφωνα με επεξεργασμένα στοιχεία της Τράπεζας Πειραιώς (11/2011) που αφορούν ενοποιημένο δείγμα 70 επιχειρήσεων ελαιοτριβείων προκύπτουν, για τις χρήσεις 2008-2009-2010, τα παρακάτω:

- Μείωση πωλήσεων κατά 28% το 2009 και κατά 32% το 2010 ενώ παρατηρείται χειροτέρευση των δεικτών αποδοτικότητας.
- Μείωση του ποσοστού κερδοφόρων επιχειρήσεων. Το ποσοστό των κερδοφόρων όμως στις συνολικές πωλήσεις παραμένει πολύ ικανοποιητικό.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

- Η δανειακή επιβάρυνση κινείται σε ανεκτά επίπεδα σε όλη την εξεταζόμενη τριετία..
- Οι δείκτες ρευστότητας κινούνται σε ικανοποιητικά επίπεδα.

Πίνακας 7			
Αριθμοδείκτες Κλάδου Ελαιοτριβείων			
ΕΤΟΣ	2008	2009	2010
Ελαιοτριβεία			
Κοινό δείγμα 70 εταιριών			
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ %	22,96%	4,66%	8,58%
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ %	16,16%	3,16%	5,79%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΜΙΚΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	11,30%	7,20%	8,87%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	6,35%	1,01%	2,23%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	5,41%	1,59%	3,31%
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦ. Χ	2,99	1,98	1,75
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦ. Χ	4,24	2,92	2,59
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ/ΚΑΘ.ΠΑΓΙΑ :1	1,82	1,82	1,88
ΣΧΕΣΗ ΞΕΝΩΝ ΠΡΟΣ ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ :1	1,54	1,29	1,34
ΚΑΛΥΨΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚ. ΔΑΠΑΝΩΝ(2) :1	4,32	1,84	3,34
ΣΧΕΣΗ ΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΑ :1	0,7	0,68	0,67
ΓΕΝΙΚΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ Χ	1,53	1,76	1,76
ΑΜΕΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ Χ	1,04	1,11	1,14
Μ.Ο.ΠΡΟΘΕΣ.ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΗΜ.	85,69	96,58	115,95
Μ.Ο.ΠΡΟΘ.ΕΞΩΦΛ.ΠΡΟΜΗΘ.& ΠΙΣΤΩΤΩΝ ΗΜ.	22,83	29,92	30,16
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΗΜ.	46,15	62,37	67,76
% ΚΕΡΔΟΦΟΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	56%	56%	50%

ΠΗΓΗ: Τράπεζα Πειραιώς

(β) Επιχειρήσεις Τυποποίησης Ελαιολάδου

Από την ανάλυση των ισολογισμών των **εταιριών τυποποίησης ελαιολάδου** (κοινό δείγμα 76 εταιριών πίνακας 23) προκύπτουν τα παρακάτω:

- Παρατηρείται μικρή μείωση των πωλήσεων κατά 3% το 2009 και κατά 8% το 2010 ενώ οι δείκτες αποδοτικότητας κινούνται στα ίδια επίπεδα.
- Η δανειακή επιβάρυνση και ο δείκτης κάλυψης χρηματοοικονομικών εξόδων βρίσκονται σε ικανοποιητικά επίπεδα καθ' όλη την εξεταζόμενη περίοδο.
- Οι δείκτες ρευστότητας και κυκλοφοριακής ταχύτητας κινούνται σε ικανοποιητικά επίπεδα, αλλά οι δείκτες κυκλοφοριακής ταχύτητας χειροτερεύουν το 2010.

Ε.Σ ΒΙΟ ΟΦ ΑΤΤΙΚΑ

- Το ποσοστό των κερδοφόρων στο σύνολο επιχειρήσεων είναι σχετικά ικανοποιητικό, αλλά χειροτερεύει το 2010, ενώ το ποσοστό των κερδοφόρων στις συνολικές πωλήσεις, παραμένει πολύ υψηλό.

Πίνακας 8			
Αριθμοδείκτες Κλάδου Τυποποίησης Ελαιολάδου			
ΕΤΟΣ	2008	2009	2010
Τυποποιητήρια	Κοινό δείγμα 76 εταιριών		
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ %	13,79%	8,62%	8,10%
ΑΠΟΔΟΤΙΚΟΤΗΤΑ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΟ %	9,23%	6,39%	6,21%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΜΙΚΤΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	11,98%	15,69%	15,78%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	4,12%	2,60%	2,68%
ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ ΚΑΘΑΡΟΥ ΚΕΡΔΟΥΣ %	3,36%	3,06%	3,06%
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦ. Χ	2,75	2,08	2,03
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΙΔΙΟΥ ΚΕΦ. Χ	4,11	2,81	2,65
ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ/ΚΑΘ.ΠΑΓΙΑ :1	1,84	1,54	1,51
ΣΧΕΣΗ ΞΕΝΩΝ ΠΡΟΣ ΙΔΙΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ :1	1,73	1,22	1,34
ΚΑΛΥΨΗ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚ. ΔΑΠΑΝΩΝ(2) :1	3,03	3,11	3,5
ΣΧΕΣΗ ΙΔΙΩΝ ΠΡΟΣ ΑΠΑΣΧ.ΚΕΦΑΛΑΙΑ :1	0,67	0,74	0,77
ΓΕΝΙΚΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ Χ	1,52	1,51	1,4
ΑΜΕΣΗ ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ Χ	1,03	0,95	0,98
Μ.Ο.ΠΡΟΘΕΣ.ΕΙΣΠΡΑΞΕΩΣ ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΗΜ.	98,21	96,49	120,9
Μ.Ο.ΠΡΟΘ.ΕΞΟΦΛ.ΠΡΟΜΗΘ.& ΠΙΣΤΩΤΩΝ ΗΜ.	46,06	55,81	74,13
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΚΗ ΤΑΧΥΤΗΣ ΑΠΟΘΕΜΑΤΩΝ ΗΜ.	55,69	68,41	58,41
% ΚΕΡΔΟΦΟΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ	66%	68%	62%

ΠΗΓΗ: Τράπεζα Πειραιώς

8 Αγορά Ελαιολάδου και Πυρηνελαιίου

8.1 Καλλιεργούμενες Εκτάσεις Ελαιοδέντρων

Οι εκτάσεις ελαιοδέντρων σε στρέμματα όπως εκτιμώνται σήμερα από το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο και την ΕΛΣΤΑΤ είναι 7,56 εκατ. στρέμματα και μεγαλύτερο ποσοστό του 31% είναι καλλιεργούνται στη Πελοπόννησο ενώ ακολουθεί η Κρήτη με 24% περίπου.

Αναλυτικά οι παρουσιάση της κατανομής των καλλιεργούμενων εκτάσεων ελαιοδέντρων στη χώρα καταγράφεται ως εξής:

Πίνακας 9		
Καλλιεργούμενες Εκτάσεις Ελαιοδέντρων (στρέμματα) 2008		
Περιοχή - Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Αριθμός	Ποσοστιαία Συμμετοχή
Αττική	244.724	3,2%
Λοιπή Στερεά Ελλάδα και Εύβοια	1.159.267	15,3%
Αιτωλοακαρνανίας	221.841	2,9%
Βοιωτίας	192.944	2,6%
Ευβοίας	279.421	3,7%
Ευρυτανίας	6.758	0,1%
Φθιώτιδα	384.591	5,1%
Φωκίδα	73.712	1,0%
Πελοπόννησος	2.377.804	31,4%
Αργολίδα	274.862	3,6%
Αρκαδία	161.885	2,1%
Αχαΐα	97.653	1,3%
Ηλεία	274.475	3,6%
Κορινθία	192.253	2,5%
Λακωνία	635.676	8,4%
Μεσσηνία	741.000	9,8%
Ιόνια Νησιά	354.175	4,7%
Ζάκυνθος	81.202	1,1%
Κέρκυρα	226.172	3,0%
Κεφαλλονιά	46.801	0,6%
Λευκάδα		0,0%
Ηπειρος	244.476	3,2%
Αρτα	54.065	0,7%
Θεσπρωτία	74.912	1,0%
Ιωάννινα	812	0,0%
Πρέβεζα	114.687	1,5%

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Θεσσαλία	338.330	4,5%
Καρδίτσα	822	0,0%
Λάρισα	79.935	1,1%
Μαγνησία	242.754	3,2%
Τρίκαλα	14.819	0,2%
Μακεδονία	548.200	7,2%
Γρεβενά	0	0,0%
Δράμα	6.606	0,1%
Ημαθία	2.042	0,0%
Θεσσαλονίκη	34.206	0,5%
Καβάλα	119.939	1,6%
Καστοριά	0	0,0%
Κιλκίς	2.375	0,0%
Κοζάνη	1.780	0,0%
Πέλλα	6.697	0,1%
Πιερία	33.313	0,4%
Σέρρες	50.588	0,7%
Φλώρινα	10	0,0%
Χαλκιδική	290.644	3,8%
Θράκη	37.676	0,5%
Εβρος	25.112	0,3%
Ξάνθη	5.951	0,1%
Ροδόπη	6.613	0,1%
Νησιά Αιγαίου	806.981	10,7%
Δωδεκάνησος	170.348	2,3%
Κυκλάδες	30.045	0,4%
Λέσβος	469.512	6,2%
Σάμος - Ικαρία	100.370	1,3%
Χίος	36.706	0,5%
Κρήτη	1.789.107	23,7%
Ηράκλειο	834.680	11,0%
Λασιθί	284.013	3,8%
Ρέθυμνο	257.147	3,4%
Χανιά	413.267	5,5%
Σύνολο	7.562.410	100,0%

Πηγή:Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Στο σημείο αυτό είναι σημαντικό να τονισθεί, ότι σύμφωνα με επεξεργασία στοιχείων της *Farm Accountancy Data Network (F.A.D.N)*- δίκτυο γεωργικής λογιστικής πληροφόρησης, σε μικρούς ελαιώνες κάτω των 5 εκταρίων, πραγματοποιείται το 1/3 της ελληνικής παραγωγής ελαιόλαδου. Ωστόσο οι ελαιώνες αυτοί, παρά τις επιδοτήσεις είναι ζημιογόνοι με αποτέλεσμα οι ιδιοκτήτες τους να τους εκμεταλλεύονται απλώς ως συμπληρωματικό εισόδημα. Οι ελαιώνες μεταξύ 5 και 20

εκταρίων, μεσαίοι καλύπτουν το 47% του συνόλου και τέλος οι μεγάλοι ελαιώνες άνω των 20 εκταρίων κατέχουν το 20% της σχετικής έκτασης. Να σημειωθεί ότι στη Κρήτη με 1,8 εκατ. στρέμματα καλλιεργήσιμης έκτασης για ελαιόδεντρα, ευρίσκεται και ο μεγαλύτερος ελαιώνας της Μεσογείου.

Η μέση απόδοση σε ελαιόλαδο /δένδρο από 2,2 Kg που ήταν τη δεκαετία 1961-1970 ανήλθε σε 2,6 Kg τις δύο επόμενες δεκαετίες (1971-1990), σε 3,4 Kg την περίοδο 1991-2000, ενώ έπεσε στα 2,7 Kg την τελευταία δεκαετία. Έτσι η αύξηση της παραγωγής οφείλεται κυρίως στην αύξηση του αριθμού ελαιοδέντρων και σε πολύ μικρότερο βαθμό στην αύξηση της παραγωγικότητας, όπως καταγράφεται και στον παρακάτω πίνακα.

Να σημειωθεί ότι μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του 2006 υπήρξε απώλεια φυτικού κεφαλαίου που μεταφράζεται σε μειωμένη παραγωγή ελαιολάδου κατά 10-15.000 τόνους ανά έτος.

Πίνακας 10					
Απόδοση Ελαιοδέντρων					
Περίοδος	Μέσος Αριθμός δέντρων (σε εκ)	Μέση Παραγωγή λαδιού (χιλ. τόνους)	Μέση Απόδοση Kg/δένδρο	Μ. Ακαθ. Αξία Παραγωγής (σε εκ.€)	Μέση Τιμή ανά kg
1961-1970	79	171	2,2	10,7	21,4 δρχ
1971-1980	90,7	234,3	2,6	40,5	56,8 δρχ
1981-1990	102,5	264,2	2,6	210,6	276,9 δρχ
1991-2000	116,3	391,7	3,4	867,9	742,0 δρχ
2001-2010	133,6	355,3	2,7	876	2,52 €

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και τροφίμων

8.2 Εγχώρια Παραγωγή Ελαιολάδου

Η συνολική παραγωγή του ελαιολάδου καθώς και η παραγωγικότητα ανά στρέμμα παρουσιάζει διακυμάνσεις ανάλογα με την ελαιοκομική χρονιά. Η εποχικότητα της παραγωγής μπορεί να φτάσει σε επίπεδο χώρας το $\pm 20\%$.

Το μέγεθος της παραγωγής δεν εξαρτάται μόνο από τον αριθμό των ελαιοδέντρων αλλά και από μια σειρά άλλων παραγόντων. Οι παράγοντες αυτοί σχετίζονται κύρια με τις καιρικές συνθήκες, με τους εδαφολογικούς παράγοντες των καλλιεργούμενων εκτάσεων καθώς και με τη κυκλικότητα που παρουσιάζει η απόδοση των ελαιοδέντρων. Η κυκλικότητα αποτελεί ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα της απόδοσης των ελαιοδέντρων καθώς συνήθως μια «καλή-παραγωγική» ελαιοκομική χρονιά συνοδεύεται από μια «κακή-μη παραγωγική» ελαιοκομική χρονιά.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Παρακάτω παρουσιάζεται η παραγωγή ελαιολάδου στην Ελλάδα κατά μέσο όρο για τη τριετία 2007-2009. Σημειώνεται ότι χρησιμοποιείται ο μέσος όρος προκειμένου να εξομαλυνθεί η σχετική εποχικότητα της παραγωγής.

Πίνακας 11		
Παραγωγή Ελαιολάδου Μέσος Όρος 2007- 2009		
Περιοχή/Γεωγραφικό Διαμέρισμα	Τόνοι	Ποσοστιαία Συμμετοχή
ΑΤΤΙΚΗ	2.717	0,9%
Νομαρχία Αθηνών	0	0,0%
Νομαρχία Ανατολικής Αττικής	545	0,2%
Νομαρχία Δυτικής Αττικής	1.150	0,4%
Νομαρχία Πειραιώς	1.022	0,3%
Λοιπή Στερεά και Εύβοια	28.669	9,7%
Αιτωλία-Ακαρνανίας	3.771	1,3%
Βοιωτίας	3.382	1,1%
Ευβοίας	6.492	2,2%
Ευρυτανίας	5	0,0%
Φθιώτιδας	14.546	4,9%
Φωκίδας	473	0,2%
Πελοπόννησος	104.626	35,4%
Αργολίδας	6.941	2,3%
Αρκαδίας	2.819	1,0%
Αχαΐας	9.823	3,3%
Ηλείας	12.862	4,3%
Κορονθίας	6.768	2,3%
Λακωνίας	23.119	7,8%
Μεσσηνίας	42.294	14,3%
Ιόνιοι Νήσοι	8.865	3,0%
Ζάκυνθος	5.194	1,8%
Κέρκυρα	1.932	0,7%
Κεφαλλονιά	1.568	0,5%
Λευκάδα	171	0,1%
Ήπειρος	7.032	2,4%
Άρτης	924	0,3%
Θεσπρωτίας	1.863	0,6%
Ιωαννίνων	0	0,0%
Πρεβέζης	4.245	1,4%
Θεσσαλία	4.501	1,5%
Καρδίτσας	0	0,0%
Λάρισας	894	0,3%
Μαγνησίας	3.501	1,2%

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Τρικάλων	106	0,0%
Μακεδονία	10.403	3,5%
Γρεβενών	0	0,0%
Δράμας	0	0,0%
Ημαθίας	80	0,0%
Θεσσαλονίκης	0	0,0%
Καβάλας	441	0,1%
Καστοριιάς	3.615	1,2%
Κιλκίς	0	0,0%
Κοζάνης	1	0,0%
Πέλλας	145	0,0%
Πιερίας	431	0,1%
Σερρών	1.562	0,5%
Φλώρινας	0	0,0%
Χαλκιδικής	4.128	1,4%
Θράκη	4.540	1,5%
Έβρου	2.800	0,9%
Ξάνθης	1.492	0,5%
Ροδόπης	248	0,1%
Νήσοι Αιγαίου	12.093	4,1%
Δωδεκανήσου	2.329	0,8%
Κυκλάδων	1.171	0,4%
Λέσβου	7.394	2,5%
Σάμου -Ικαρίας	685	0,2%
Χίου	514	0,2%
Κρήτη	119.535	40,4%
Ηράκλειο	62.184	21,0%
Λασιθι	19.653	6,6%
Ρέθυμνο	7.807	2,6%
Χανιά	29.891	10,1%
Σύνολο Ελλάδας	295.949	100,0%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Παρατηρείται ότι η ετήσια παράγωγη ποσότητα ελαιολάδου για την τριετία 2007-'09 φθάνει περίπου τους 300 χιλ. τόνους, η δε Κρήτη κατέχει την πρώτη θέση με ποσοστιαία συμμετοχή στη συνολική παραγωγή της χώρας που αγγίζει το 40% ενώ σε μικρή απόσταση ακολουθεί η Πελοπόννησος με το αντίστοιχο ποσοστό να αγγίζει το 35,4%.

8.3 Εξωτερικό Εμπόριο

8.3.1 Εξαγωγές Ελαιολάδου

Όπως έχει ήδη αναφερθεί η συμβολή του ελαιολάδου στις συνολικές εξαγωγές της χώρας είναι περίπου το 1,5% κατά αξία. Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι εξαγωγές του ελαιολάδου και του παρθένου ελαιολάδου χωριστά κατά γεωγραφική ζώνη αλλά και κατά χώρα προορισμού, καθώς επίσης και η οριακή σημασία των αντίστοιχων εισαγωγών.

Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται οι συνολικές εξαγωγές ελαιολάδου για τη περίοδο 2007 / 2011:

Πίνακας 12					
ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ ΣΙΤC 4214					
Ετος	Εξαγωγές		Μοναδιαία Αξία		Μερίδιο % στο Σύνολο των Εξαγωγών
	Αξία ('000 €)	Όγκος (τόνοι)	Χιλ.€/τόνο	Μεταβολή % ως προς 2007	
2007	306.783	117.969	2,601	-	1,78%
2008	258.545	96.041	2,692	3,5%	1,49%
2009	243.046	107.613	2,259	-13,15%	1,69%
2010	236.620	108.062	2,190	-15,80%	1,46%
2011	248.876	112.657	2,209	-15,05%	1,01%
Μέσος Όρος	258.774	108.468	2,39	-10,1%	1,49%

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Ο μέσος όρος των εξαγωγών ελαιολάδου για την 5ετία 2007-'11 ανέρχεται στους 108,5 χιλ. τόνους, αξίας 258,8 εκατ. €. Η μοναδιαία αξία κατά μέσο όρο ανέρχεται σε 2,39 χιλ € ανά τόνο και παρατηρείται μείωση της αξίας αυτής κατά περίπου 10% ως προς το 2007.

Στους επόμενους πίνακες 13 & 14 καταγράφονται οι ελληνικές εξαγωγές κατά γεωγραφική περιοχή καθώς και οι βασικές χώρες προορισμού αυτών των εξαγωγών για το 2011.

Πίνακας 13 :			
Ελληνικές Εξαγωγές Ελαιολάδου 2011 ανά Γεωγραφική Περιοχή ΣΙΤC 4214			
Περιοχή	Αξία	Ποσότητα	Μον.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

	('000 €)	% μερίδιο	τόνοι	% μερίδιο	Αξία (€/kg)
Ο.Ο.Σ.Α.	219.577	88,2%	102.718	91,2%	2,138
Ε.Ε.(25)	194.102	78,0%	95.830	85,1%	2,025
Ε.Ζ.(15)	189.646	76,2%	94.033	83,5%	2,017
Βόρεια Αμερική	19.003	7,6%	5.783	5,1%	3,286
Λοιπές Αναπτυγμένες Χώρες	5.536	2,2%	1.579	1,4%	3,506
Λοιπές Χώρες ΟΟΣΑ	3.563	1,4%	707	0,6%	5,040
Βαλκανικές χώρες	5.357	2,2%	2.743	2,4%	1,953
Χώρες CIS	8.288	3,3%	2.162	1,9%	3,833
ΆΛΛΕΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ					
Βόρεια Αφρική & Μέση Ανατολή	1.226	0,5%	429	0,4%	2,858
Χώρες Αφρικής (εκτός Ν.Αφρικής)	1.236	0,5%	333	0,3%	3,712
Λοιπές Αφρικής	198	0,1%	72	0,1%	2,750
Νοτιοανατολική Ασία	1.614	0,6%	465	0,4%	3,471
Λοιπές Ασίας	6.564	2,6%	1.971	1,7%	3,330
Λατινική Αμερική	1.713	0,7%	471	0,4%	3,637
Λοιπές χώρες	476	0,2%	113	0,1%	4,212
Σύνολο	248.876	100,0%	112.657	100,0%	2,209

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Πίνακας 14					
Βασικές Χώρες εξαγωγών για το Ελληνικό Ελαιόλαδο: : 2011 SITC 4214					
Χώρα	Αξία		Ποσότητα		Μον. Αξία (€/kg)
	('000 €)	% Μερίδιο	Τόνοι	% μερίδιο	
Ιταλία	151.597	60,9%	80.908	71,8%	1,874
Γερμανία	21.464	8,6%	5.796	5,1%	3,703
Η.Π.Α	10.463	4,2%	3.204	2,8%	3,266
Καναδάς	8.442	3,4%	2.554	2,3%	3,305
Ρωσία	6.478	2,6%	1.622	1,4%	3,994
Κίνα	6.457	2,6%	1.941	1,7%	3,327
Αυστραλία	3.694	1,5%	1.173	1,0%	3,149
Αγγλία	3.592	1,4%	1.187	1,1%	3,026

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Ελβετία	2.822	1,1%	565	0,5%	4,995
Βουλγαρία	2.769	1,1%	1.310	1,2%	2,114
Ολλανδία	2.400	1,0%	1.258	1,1%	1,908
Ισπανία	2.107	0,8%	2.591	2,3%	0,813
Κύπρος	1.904	0,8%	642	0,6%	2,966
Σουδία	1.837	0,7%	497	0,4%	3,696
Αυστρία	1.823	0,7%	429	0,4%	4,249
<i>Υποσύνολο</i>	<i>227.849</i>	<i>91,6%</i>	<i>105.677</i>	<i>93,8%</i>	<i>2,156</i>
Γενικό Σύνολο	248.876	100,0%	112.657	100,0%	2,209

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Παρατηρείται ότι, ο κύριος όγκος των ελληνικών εξαγωγών ελαιολάδου κατευθύνεται προς τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (85%) με μέση αξία 2,025 €/kg.

Από τις χώρες προορισμού το μεγαλύτερο μερίδιο και σε μεγάλη απόσταση από τις άλλες χώρες εξάγεται στην Ιταλία με 80.908 τόνους (71,8%) αξίας 151.597.000 € (μέση μοναδιαία αξία 1,874 €/kg).

Σύμφωνα με την πρόσφατη μελέτη της McKinsey & Company (διεθνής εταιρεία συμβούλων) για την ελληνική οικονομία, το μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών ελαιολάδου στις 15 πιο σημαντικές αγορές διεθνώς αγγίζει μόλις το 8%, με την Ιταλία και την Ισπανία να κατέχουν αντίστοιχα το 92%: «Η Ελλάδα είναι ο 3^{ος} μεγαλύτερος παραγωγός ελαιολάδου στον κόσμο και εξάγει το 60% περίπου της παραγωγής χύδην στην Ιταλία.

Με τον τρόπο αυτόν, όμως, χάνει προστιθέμενη αξία που ανέρχεται σε €1 το κιλό, και που εκμεταλλεύεται η Ιταλία, εξάγοντας και πάλι το ελαιόλαδο συσκευασμένο. Η κατάσταση αυτή οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο γεγονός ότι μέχρι σήμερα η έμφαση των ελαιοπαραγωγών έχει δοθεί στην εγχώρια αγορά, καθώς ο μεγάλος αριθμός των μικρών παραγωγών απευθύνεται εύκολα και άμεσα στον έλληνα τον μεγαλύτερο καταναλωτή ελαιόλαδου στον κόσμο.

Δεν είναι τυχαίο ότι σχεδόν το ήμισυ της συνολικής εγχώριας κατανάλωσης καλύπτεται από το «χύμα» ελαιόλαδο, το οποίο πωλείται «χέρι με χέρι», χωρίς οργανωμένα δίκτυα και κανάλια διανομής, χωρίς ανάγκη τυποποίησης, χωρίς ελέγχους και χωρίς φόρους.

Η καθιερωμένη αυτή πρακτική στη χώρα μας ασκεί έντονες πιέσεις και αθέμιτο ανταγωνισμό στις μονάδες τυποποίησης και στερεί πόρους από εκείνες τις επενδύσεις (marketing, δίκτυα διανομής κτλ) που θα προωθούσαν την (περισσότερο αποδοτική) εξαγωγική δραστηριότητα του κλάδου.

8.3.2 Εξαγωγές παρθένου ελαιολάδου

Η Ελλάδα είναι, η μεγαλύτερη εξαγωγική χώρα παρθένου ελαιολάδου και κατέχει σημαντική θέση στη παγκόσμια αγορά. Το παρθένο ελαιόλαδο συμβάλλει σημαντικά στις συνολικά διαμορφούμενες εξαγωγές ελαιολάδου και κατέχει υπολογίσιμο μερίδιο στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας που αγγίζει κατά μέσο όρο το 1,28% κατά τη τελευταία πενταετία. Η σημαντικότητα του παρθένου ελαιολάδου καταδεικνύεται στο πίνακα που ακολουθεί όπου παρουσιάζεται η συμβολή του τόσο στο σύνολο του εξαγωγίμου ελαιολάδου όσο και στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας.

Σημειώνεται ότι οι εξαγωγές παρθένου ελαιόλαδου για τη πενταετία 2007-2011, ανέρχονται κατά μέσο στους 80 χιλ. τόνους, που αποτελούν το 73,2% των συνολικών εξαγωγών ελαιολάδου ενώ η αντίστοιχη αξία τους ανέρχεται στα 220,3 εκατ. € που αποτελεί το 85,1% της συνολικής αξίας των εξαγωγών του ελαιολάδου. Η μέση μοναδιαία αξία ανέρχεται σε 2,78 €/kg και είναι κατά 16,2% μεγαλύτερη από την αντίστοιχη του κοινού ελαιολάδου.

Πίνακας 15					
Εξαγωγές Παρθένου Ελαιόλαδου SITC: 42141					
Έτος	Εξαγωγές		Μοναδιαία Αξία		Μερίδιο % στο σύνολο Εξαγωγών
	Αξία ('000 €)	Όγκος (τόνοι)	000 €/kg	Μεταβολή % ως προς 2007	
2007	261.709	86.685	3,019	-	1,52%
2008	220.050	70.658	3,114	3,2%	1,27%
2009	210.430	82.952	2,537	-15,98%	1,46%
2010	197.981	75.377	2,627	-13,00%	1,22%
2011	211.147	81.444	2,593	-14,13%	0,93%
Μέσος Όρος	220.263	79.423	2,78	-10,0%	1,28%
Παρθένο/Ελαιόλαδο %	85,1%	73,2%	+16,2%	-	-

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Ο επόμενος πίνακας 16 αποτυπώνει τις Ελληνικές εξαγωγές Παρθένου ελαιολάδου κατά γεωγραφική περιοχή.

Πίνακας 16

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Ελληνικές Εξαγωγές Παρθένου Ελαιολάδου 2011 κατά Γεωγραφική Περιοχή SITC 42141					
Περιοχή	Αξία		Ποσότητα		Μον. Αξία ('000 €/kg)
	('000 €)	% μερίδιο	τόνοι	% μερίδιο	
Ο.Ο.Σ.Α.	187.743	88,9%	74.751	91,8%	2,512
Ε.Ε.(25)	162.295	76,9%	67.868	83,3%	2,391
Ε.Ζ.(15)	159.508	75,5%	67.028	82,3%	2,380
Βόρεια Αμερική	18.148	8,6%	5.240	6,4%	3,463
Λοιπές Αναπτυγμένες Χώρες	5.169	2,4%	1.419	1,7%	3,643
Λοιπές Χώρες ΟΟΣΑ	3.553	1,7%	703	0,9%	5,054
Βαλκανικές χώρες	2.962	1,4%	1.276	1,6%	2,321
Χώρες CIS	7.598	3,6%	1.809	2,2%	4,200
ΆΛΛΕΣ ΑΝΑΠΤΥΣΣΟΜΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ					
Βόρεια Αφρική & Μέση Ανατολή	735	0,3%	220	0,3%	3,341
Χώρες Αφρικής (εκτός Ν.Αφρική)	1.068	0,5%	268	0,3%	3,985
Λοιπές Αφρικής	108	0,1%	34	0,0%	3,176
Νοτιοανατολική Ασία	1.566	0,7%	452	0,6%	3,465
Λοιπές Ασίας	5.979	452,0%	1.663	2,0%	3,595
Λατινική Αμερική	1.533	2,8%	391	0,5%	3,921
Λοιπές χώρες	433	0,2%	101	0,1%	4,287
Σύνολο	211.147	100,0%	81.444	100,0%	2,593

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Παρατηρείται ότι και για το συγκεκριμένο προϊόν το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών, κατευθύνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς σε αυτήν εξάγεται το 77% της συνολικής αξίας των εξαγωγών του παρθένου ελαιολάδου για το έτος 2011. Σε σχέση με την εξαγόμενη σχετική ποσότητα, αυτή ανέρχεται σε 67,8 χιλ. τόνους που αντιστοιχεί στο 83,3% της συνολικά εξαγόμενης ποσότητας παρθένου ελαιολάδου. Η μοναδιαία αξία του παρθένο ελαιολάδο με προορισμό την Ε.Ε., που αντιστοιχεί σε 2,391€/kg, παρουσιάζεται μειωμένη κατά περίπου 8% σε σχέση με την συνολική που αγγίζει τα 2,593€/kg.

Στον επόμενο πίνακα παρουσιάζονται οι βασικές εξαγωγικές χώρες για το ελληνικό παρθένο ελαιολάδο, ως προς την αξία, την ποσότητα, καθώς και ως προς την μοναδιαία αξία.

Πίνακας 17
Βασικές Εξαγωγικές Χώρες για το Ελληνικό Παρθένο Ελαιόλαδο 2011 : SITC 42141

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Χώρα	Αξία		Ποσότητα		Μον. Αξία (^{'000} €/kg)
	(^{'000} €)	% μερίδιο	Τόνοι	% μερίδιο	
Ιταλία	131.278	62,2%	59.350	72,9%	2,212
Γερμανία	17.826	8,4%	4.734	5,8%	3,766
Η.Π.Α	9.775	4,6%	2.756	3,4%	3,547
Καναδάς	8.275	3,9%	2.460	3,0%	3,364
Ρωσία	6.012	2,8%	1.385	1,7%	4,341
Κίνα	5.895	2,8%	1.644	2,0%	3,586
Αυστραλία	3.425	1,6%	1.054	1,3%	3,250
Ελβετία	2.815	1,3%	563	0,7%	5,000
Αγγλία	2.450	1,2%	731	0,9%	3,352
Ολλανδία	1.892	0,9%	694	0,9%	2,726
Ιαπωνία	1.640	0,8%	338	0,4%	4,852
Βουλγαρία	1.617	0,8%	605	0,7%	2,673
Σουηδία	1.491	0,7%	354	0,4%	4,212
Βραζιλία	1.381	0,7%	346	0,4%	3,991
Ουκρανία	1.373	0,7%	370	0,5%	3,711
Υποσύνολο	197.145	93,4%	77.384	95,0%	2,548
Γενικό Σύνολο	211.147	100,0%	81.444	100,0%	2,593

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Όπως παρατηρείται και στο προϊόν αυτό, η Ιταλία απορροφά το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών με τα μερίδιά της να αγγίζουν το 62,2% της αξίας και το 73% της ποσότητας του συνολικά εξαγωγίμου παρθένου ελαιόλαδου. Σημειώνεται τέλος, ότι η μοναδιαία αξία αυτών των εξαγωγών προς την Ιταλία ανέρχεται το 2011 σε 2,212€/kg, μειωμένη κατά 15% περίπου της συνολικής που ανέρχεται στα 2,593€/kg .

8.3.3 Εισαγωγές Ελαιολάδου και Παρθένου Ελαιολάδου

Η Ελλάδα πραγματοποιεί και κάποιες εισαγωγές ελαιόλαδου που αντιστοιχούν μόλις στο 4% των σχετικών εξαγωγών. Στο πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται οι σχετικές εισαγωγές σε αξία και ποσότητα για τα έτη 2007-2011.

Πίνακας 18		
Εισαγωγές Ελαιολάδου SITC 4214		
Χώρα	Αξία (^{'000} €)	Ποσότητα (τόνοι)

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Ισπανία	3.447	2.194	2.016	6.129	3.198	1.378	846	1.052	3.300	1.939
Ιταλία	10.417	4.082	6.951	4.835	3.067	4.727	1.763	4.282	3.167	2.209
Βουλγαρία	37	162	154	343	470	30	143	191	204	380
Κύπρος	225	10	32	265	192	55	3	25	67	78
Μάλτα	0	0	0	0	166	0	0	0	0	82
Ιρακ	0	0	0	0	44	0	0	0	0	16
Γερμανία	159	398	435	1.588	31	98	25	487	1.773	10
Γαλλία	0	7	1	16	18	0	1	0	2	3
Αγγλία	247	29	11	14	15	101	9	6	5	6
Ολλανδία	0	1	2	11	8	0	0	1	7	4
Βέλγιο	4	3	0	0	6	0	1	0	0	1
Σουηδία	14	0	0	0	4	7	0	0	0	0
Φινλανδία	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1
Πολωνία	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1
Δημοκρατία Τσεχίας	0	0	0	0	2	0	0	0	46	1
Υποσύνολο (15 χώρες)	14.550	6.886	9.602	13.201	7.226	6.396	2.791	6.044	8.571	4.728
ΣΥΝΟΛΟ	14.603	7.722	9.769	13.360	7.226	6.416	2.817	6.087	8.578	4.728

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Η Ιταλία και η Ισπανία αποτελούν τις κύριες χώρες εισαγωγής ελαιολάδου τόσο σε αξία όσο και σε ποσότητα. Αξίζει ωστόσο να παρατηρηθεί το γεγονός ότι οι εισαγωγές αυτές φθίνουν σταδιακά και πιο συγκεκριμένα, ενώ το 2007 ήταν 14,6 εκατ.€ το 2011 μειώθηκαν στα 7,2 εκατ. € . Αντίστοιχα η σχετική ποσότητα το 2007 ήταν 6,4 χιλ. τόνους και σταδιακά το 2011 μειώθηκαν κατά 27% φθάνοντας τους 4,7 χιλ. τόνους,

Η ποσοστιαία σύνθεση των εισαγωγών καταγράφεται στον επόμενο πίνακα 16 όπου παρατηρείται ότι η κάλυψη τους από την Ιταλία και την Ισπανία ανέρχεται κατά μέσο όρο για τα έτη 2007-2011 σε ποσοστό 87,36% σε όρους αξίας και 87,7% σε όρους ποσότητας.

Πίνακας 19										
Εισαγωγές Ελαιολάδου Ποσοστιαία Σύνθεση SITC : 4214										
Χώρα	Αξία ('000 €)					Ποσότητα (τόνοι)				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011

Ε.Σ ΒΙΟ ΟΥ ΑΤΤΙΚΑ

Ισπανία	23,6%	28,4%	20,6%	45,9%	44,3%	21,5%	30,0%	17,3%	38,5%	41,0%
Ιταλία	71,3%	52,9%	71,2%	36,2%	42,4%	73,7%	62,6%	70,3%	36,9%	46,7%
Βουλγαρία	0,3%	2,1%	1,6%	2,6%	6,5%	0,5%	5,1%	3,1%	2,4%	8,0%
Κύπρος	1,5%	0,1%	0,3%	2,0%	2,7%	0,9%	0,1%	0,4%	0,8%	1,6%
Μάλτα	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	2,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,7%
Ιρακ	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%
Γερμανία	1,1%	5,2%	4,5%	11,9%	0,4%	1,5%	0,9%	8,0%	20,7%	0,2%
Γαλλία	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Αγγλία	1,7%	0,4%	0,1%	0,1%	0,2%	1,6%	0,3%	0,1%	0,1%	0,1%
Ολλανδία	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%
Βέλγιο	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Σουηδία	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Φινλανδία	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Πολωνία	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Δημοκρατία Τσεχίας	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,5%	0,0%
Υποσύνολο (15 χώρες)	99,6%	89,2%	98,3%	98,8%	100%	99,7%	99,1%	99,3%	99,9%	100 %
ΣΥΝΟΛΟ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Οι εισαγωγές Παρθένου Ελαιολάδου (πίνακας 20) είναι ιδιαίτερα μικρές και φθάνουν το 2011 τους 1.251 τόνους, αποτελούν δε το 26,4% του συνόλου των εισαγωγών ελαιολάδου.

Πίνακας 20										
Εισαγωγές Παρθένου Ελαιολάδου SITC : 42141										
Χώρα	Αξία ('000 €)					Ποσότητα (τόνοι)				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Ιταλία	2.991	2.184	1.749	1.021	976	1.105	848	824	566	587
Ισπανία	2.110	1.335	233	1.543	741	790	502	118	811	397
Κύπρος	204	10	32	262	192	49	3	25	67	78
Μάλτα	0	0	0	0	166	0	0	0	0	82
Βουλγαρία	0	134	100	222	94	0	122	119	188	84
Γερμανία	159	78	432	1.573	31	98	20	486	1.768	10
Ιράκ	0	0	0	0	28	0	0	0	0	7
Γαλλία	0	4	0	6	7	0	1	0	0	1
Βέλγιο	4	3	0	0	6	0	1	0	0	1
Ολλανδία	0	1	0	2	5	0	0	0	0	1
Φινλανδία	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1
Πολωνία	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1
Δημοκρατία Τσεχίας	0	0	0	121	2	0	0	0	39	1
Αγγλία	100	26	8	10	1	26	7	2	2	0
Παναμάς	16	0	0	0	0	4	0	0	0	0
Υποσύνολο (15 χώρες)	5.584	3.775	2.554	4.760	2.254	2.072	1.504	1.574	3.441	1.251
ΣΥΝΟΛΟ	5.600	3.884	2.718	4.779	2.253	2.077	1.528	1.617	3.449	1.251

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

Στο πίνακα 21 παρατηρείται ότι κατά μέσο όρο για τα έτη 2007-2011 οι εισαγωγές από την Ισπανία και την Ιταλία σε παρθένο ελαιόλαδο αγγίζουν το 76,9 σε όρους αξίας και 71,28% σε όρους ποσότητας.

Πίνακας 21										
Εισαγωγές Παρθένου Ελαιολάδου - Ποσοστιαία Σύνθεση SITC : 42141										
Χώρα	Αξία ('000 €)					Ποσότητα (τόνοι)				
	2007	2008	2009	2010	2011	2007	2008	2009	2010	2011
Ιταλία	53,4%	56,2%	64,3%	21,4%	43,3%	53,2%	55,5%	51,0%	16,4%	46,9%
Ισπανία	37,7%	34,4%	8,6%	32,3%	32,9%	38,0%	32,9%	7,3%	23,5%	31,7%
Κύπρος	3,6%	0,3%	1,2%	5,5%	8,5%	2,4%	0,2%	1,5%	1,9%	6,2%
Μάλτα	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	7,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,6%
Βουλγαρία	0,0%	3,5%	3,7%	4,6%	4,2%	0,0%	8,0%	7,4%	5,5%	6,7%
Γερμανία	2,8%	2,0%	15,9%	32,9%	1,4%	4,7%	1,3%	30,1%	51,3%	0,8%
Ιράκ	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	1,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%
Γαλλία	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%	0,3%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
Βέλγιο	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,3%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,1%
Ολλανδία	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Φινλανδία	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Πολωνία	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,1%
Δημοκρατία Τσεχίας	0,0%	0,0%	0,0%	2,5%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	0,1%
Αγγλία	1,8%	0,7%	0,3%	0,2%	0,0%	1,3%	0,5%	0,1%	0,1%	0,0%
Παναμάς	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Υποσύνολο (15 χώρες)	99,7%	97,2%	94,0%	99,6%	100 %	99,8%	98,4%	97,3%	99,8%	100,0 %
ΣΥΝΟΛΟ	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

Ε.Σ ΒΙΟ ΟΦ ΑΤΤΙΚΑ

Στον επόμενο πίνακα καταγράφεται η μοναδιαία αξία του εισαγόμενου παρθένου ελαιόλαδου, όπου παρατηρείται ότι είναι ιδιαίτερα μειωμένη (το λιγότερο 30%) από αυτή των εξαγόμενων, γεγονός που συμβαίνει αντίστοιχα και για όλα τα ελαιόλαδα.

Σύμφωνα με πληροφορίες της αγοράς αλλά και με απόψεις εκπροσώπων του κλάδου αυτό συμβαίνει, διότι οι ποσότητες αυτές, χρησιμοποιούνται για την ανάμιξη τους με εγχώρια ελαιόλαδα, με τελικό αποτέλεσμα την επιτυχή παραγωγή στο τελικό προϊόν.

Πίνακας 22					
Εισαγωγές Παρθένου Ελαιόλαδου Μοναδιαία Αξία SITC : 42141					
Χώρα	'000 €/τόνο				
	2007	2008	2009	2010	2011
Ιταλία	2,71	2,58	2,12	1,80	1,66
Ισπανία	2,67	2,66	1,97	1,90	1,87
Κύπρος	4,16	3,33	1,28	3,91	2,46
Μάλτα	-	-	-	-	2,02
Βουλγαρία	-	1,10	0,84	1,18	1,12
Γερμανία	1,62	3,90	0,89	0,89	3,10
Ιράκ	-	-	-	-	4,00
Γαλλία	-	4,00	-	-	7,00
Βέλγιο	-	3,00	-	-	6,00
Ολλανδία	-	-	-	-	5,00
Φινλανδία	-	-	-	-	3,00
Πολωνία	-	-	-	-	2,00
Δημοκρατία Τσεχίας	-	-	-	3,10	2,00
Αγγλία	3,85	3,71	4,00	5,00	-
Παναμάς	4,00	-	-	-	-
<i>Υποσύνολο (15 χώρες)</i>	<i>2,69</i>	<i>2,51</i>	<i>1,62</i>	<i>1,38</i>	<i>1,80</i>
ΣΥΝΟΛΟ	2,70	2,54	1,68	1,39	1,80

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Κ.Ε.Ε.Μ.

8.4 Φαινόμενη Κατανάλωση

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί στα προηγούμενα κεφάλαια η ετήσια φαινόμενη κατανάλωση στη χώρα ανέρχεται σε 194.129 τόνους, συγκεκριμένα δε αυτή αναλύεται στον παρακάτω πίνακα :

Πίνακας 23							
Φαινόμενη Κατανάλωση Ελαιολάδου							
Μ.Ο. 2007-'11	Παραγωγή (τόνοι)	Εξαγωγές (τόνοι)	% Εξαγωγές/ Παραγωγή	Εισαγωγές (τόνοι)	Φαινόμενη Κατανάλωση (τόνοι)	% Φαινόμενη Κατανάλωση /Παραγωγή	Κατά κεφαλή (kg)
	296.872	108.468	36,5%	5.725	194.129	65,4%	18,5

Αμέσως πιο κάτω, εμφανίζεται ο μέσος όρος για την κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου, σε ορισμένες από τις σημαντικότερες καταναλώτριες χώρες, για τα έτη 2009-2011 :

Πίνακας 24	
Κατά κεφαλή Κατανάλωση Ελαιόλαδου (kg)	
Χώρα	Κατανάλωση κατά Κεφαλή
Ελλάδα	18,5
Ισπανία	13,6
Ιταλία	12,4
Τυνησία	11,1
Πορτογαλία	7,1
Μαρόκο	1,8
Γαλλία	1,3
Τουρκία	1,2
Αγγλία	1,0
Ηνωμένες Πολιτείες	0,7

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων *International Olive Council*

Παρατηρείται ότι η Ελλάδα, είναι η πρώτη καταναλώτρια χώρα, σε κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιόλαδου και ακολουθούν Μεσογειακές χώρες. Δεύτερη χώρα σε κατάταξη μετά την Ελλάδα είναι η Ισπανία με 13,6 kg κατά κεφαλή κατανάλωση και Τρίτη η Ιταλία με 12,4 kg.

Αξίζει να αναφερθεί εδώ ότι σε ορισμένες χώρες, η κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου είναι πάρα πολύ μικρή. Για παράδειγμα στη Κίνα η κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου αντιστοιχεί σήμερα μόνο σε μερικά γραμμάρια (21). Η χρήση αυτού του προϊόντος σε χώρες όπως η Κίνα, περιορίζονται σε είδη κοσμητικής ή σε επιλεκτικά εδέσματα.

Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι το ελαιόλαδο δεν αποτελεί παραδοσιακό στοιχείο των διατροφικών συνηθειών των Κινέζων και δεν έχει καταφέρει ακόμα να διεισδύσει σημαντικά στην εφάμιλλη αγορά και στις καταναλωτικές συνήθειες του αγοραστικού κοινού ως προϊόν υγιεινής διατροφής. Ωστόσο η αγορά της Κίνας αποτελεί μια αγορά που προσφέρει σημαντικές προοπτικές εξαγωγικής δραστηριότητας καθώς οι Κινέζοι αντιπροσωπεύουν το 23% περίπου του Παγκόσμιου πληθυσμού και άρα αποτελούν μια δυναμική αγορά για τον αγροδιατροφικό τομέα.

Όπως όμως παρατηρεί και το IOC (2009) ο χώρος αυτός θα παίξει σημαντικό ρόλο στις επόμενες δεκαετίες, στην αγορά και κατανάλωση του ελαιολάδου, όπως αναλύεται και στα επόμενα.

9 Διεθνείς Αγορές

Στο κεφάλαιο αυτό εξετάζονται οι εξελίξεις στις διεθνείς αγορές προκειμένου, το Ελληνικό ελαιόλαδο ιδιαίτερα το παρθένο να αποκτήσει ένα σταθερό και μόνιμα ικανοποιητικό μερίδιο στη σχετική αγορά. Υπογραμμίζονται τα συμπεράσματα και αποτυπώνονται προτάσεις για την μεγαλύτερη διείσδυση του ελαιολάδου στις ξένες αγορές, αξιοποιώντας τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα και ανακτώντας τις απώλειες προστιθέμενης αξίας.

9.1 Διεθνής Αγορά Ελαιολάδου

Η διεθνής ελαιοπαραγωγή χαρακτηρίζεται από διαχρονική ανοδική τάση, που κορυφώθηκε την τελευταία δεκαετία, φθάνοντας τα 3,1 εκατ. τόνους, επίπεδο αυξημένο κατά 60% σε σχέση με το 1990.

Οι ελαιοπαραγωγικές χώρες, όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενο κεφάλαιο, είναι κατά κύριο λόγο συγκεντρωμένες στη λεκάνη της Μεσογείου, λόγω των κατάλληλων κλιματολογικών συνθηκών που ευνοούν ιδιαίτερα τη συγκεκριμένη καλλιέργεια. Περισσότερο από τα ¾ της διεθνούς παραγωγής, πραγματοποιούνται από τρεις χώρες: την Ισπανία (41%), την Ιταλία (20%) και την Ελλάδα (12%).

Κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας, η Ισπανία εντατικοποίησε σε μεγάλο βαθμό την καλλιέργεια του ελαιοδέντρου, επιτυγχάνοντας έτσι μία εκτίναξη της παραγωγής της κοντά στους 1,3 εκατ. τόνους το 2010, επίπεδο διπλάσιο έναντι του 1990. Την εκρηκτική αύξηση αυτής της παραγωγής, δεν ακολούθησαν οι άλλες δύο βασικές χώρες ελαιοπαραγωγού, καθώς η σχετική τους παραγωγή αυξήθηκε το ίδιο χρονικό διάστημα κατά 13% περίπου.

Η παραγωγή αυτή απορροφάται από τρία τμήματα της αγοράς:

- i. τις εγχώριες αγορές τυποποιημένου ελαιολάδου (1 εκατ. τόνοι)
- ii. τις εγχώριες αγορές χύμα ελαιολάδου (0,8 εκατ. τόνοι)
- iii. τη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου (1 εκατ. τόνοι) που προσφέρει και την υψηλότερη προστιθέμενη αξία

Εκτός όμως από αυτές τις τρεις βασικές αγορές, να σημειωθεί ότι υπάρχει και η διεθνής αγορά χύμα ελαιολάδου (0,4 εκατ. τόνοι). Η αγορά αυτή δεν απευθύνεται σε τελικούς καταναλωτές, αλλά σε τυποποιητές (κυρίως Ιταλία), ενώ παραγωγή των 0,3 εκατ. τόνων αφορά λοιπές χρήσεις ελαιολάδου εκτός τροφίμων.

Στις τρεις βασικές παραγωγούς χώρες αντιστοιχεί περισσότερο από το ½ της παγκόσμιας κατανάλωσης. Η προτίμηση αυτών των χωρών στο ελαιόλαδο γίνεται αισθητή μέσω της υψηλής κατανάλωσης κατά 15 κιλά ετησίως, έναντι 3,8 κιλών στην Ευρώπη κατά μέσο όρο, και μόλις κατά 0,5 κιλών σε διεθνές επίπεδο.

Αξιοσημείωτο πάντως είναι το γεγονός ότι η αύξηση για ελαιόλαδο είναι εντονότερη στις χώρες μη-ελαιοπαραγωγούς. Συγκεκριμένα, η ζήτηση στις χώρες εκτός των τριών μεγαλύτερων παραγωγών, αυξήθηκε κατά 34% κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, 80% στη δεκαετία του 1990 και 19% τη δεκαετία του 2000 (τα αντίστοιχα ποσοστά για τις τρεις ελαιοπαραγωγούς χώρες ήταν 13%,3% και 5%).

Αντίστοιχα με την πορεία της παγκόσμιας κατανάλωσης οι συνολικές εξαγωγές διπλασιάστηκαν την τελευταία 20ετία, από 0,7 σε 1,4 εκατ. τόνους, με βασική πηγή ανάπτυξης την Ισπανική αγορά.

Σημειώνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των συνολικών εξαγωγών αφορά τυποποιημένο ελαιόλαδο.

Οι τρεις βασικές χώρες ελαιοπαραγωγοί, εξήγαγαν προς τρίτες χώρες αθροιστικά περίπου 740 χιλ. τόνους το 2009 (από 230 χιλ. τόνους το 1990).

Παράλληλα, εντός του εμπορικού τριγώνου που έχουν σχηματίσει αυτές οι χώρες, εξήχθησαν σε μορφή χύμα (κυρίως προς Ιταλία) επιπλέον 400 χιλ. τόνοι το 2009 (από 270 χιλ. τόνους το 1990).

Συγκεκριμένα, τα 2/3 των Ελληνικών εξαγωγών καθώς και το 40% των Ισπανικών εξαγωγών κατευθύνονται προς την Ιταλία.

Από όλα τα παραπάνω συνάγεται ότι περίπου το ½ των εξαγωγών των χωρών του τριγώνου γίνονται με λάδι από άλλη χώρα του τριγώνου κατάσταση που οφείλεται κυρίως στην Ιταλία, που εκμεταλλεύεται το διεθνές εμπορικό σήμα (brand name) και τα ανεπτυγμένα δίκτυα διανομής και προώθησης που διαθέτει.

Είναι δε τέλος εντυπωσιακό το γεγονός ότι οι εισαγωγές ελαιόλαδου σε μορφή χύμα της Ιταλίας υπερβαίνουν το σύνολο των εξαγωγών της που αφορούν κυρίως τυποποιημένο ελαιόλαδο.

Σημειώνεται μάλιστα ότι, η Ισπανία και η Ελλάδα εξάγουν προς την Ιταλία σε τιμές της τάξης κοντά τα 2 €/κιλό, που στη συνέχεια εξάγει σε τιμές της τάξης των 3 €/κιλό, με αποτέλεσμα η Ιταλία να καρπώνεται το λιγότερο προστιθέμενη αξία 1€/κιλό.

Εδώ πρέπει να τονισθεί το γεγονός η κατανάλωση ελαιολάδου σε μη παραδοσιακές χώρες είναι αυξανόμενη.

Συγκεκριμένα, οι εμπορικές ροές τυποποιημένου ελαιόλαδου (της τάξης του 1 εκατ. τόνων) κατευθύνονται κυρίως στους εξής βασικούς προορισμούς κατανάλωσης: Η.Π.Α., Γαλλία και Γερμανία.

Στις κυρίαρχες χώρες προέλευσης οι βασικοί προμηθευτές είναι η Ισπανία και η Ιταλία, κατά την τελευταία δε εικοσαετία οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου της Ισπανίας τετραπλασιάστηκαν, ενώ τριπλασιάστηκαν της Ιταλίας και αυξήθηκαν κατά 2,5 φορές της Ελλάδας(με πολύ χαμηλή βάση).

Ποιο συγκεκριμένα, η Ισπανία κάλυψε το 38% αυτής της αγοράς, η Ιταλία το 30% και η Ελλάδα μόνο το 3%.

9.2 Οι εξελίξεις στις διεθνείς αγορές

Οι εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στη διεθνή αγορά είναι αφενός μια συνεχής αύξηση της δημοτικότητας και της κατανάλωσης ελαιολάδου, κυρίως σαν συνέπεια της διαπίστωσης των ευεργετικών του ιδιοτήτων στην υγεία, και αφετέρου οι νέες προοπτικές που διαγράφονται από την εμφάνιση των νέων μεγάλων αγορών στις ταχέως αναπτυσσόμενες (πρώην σοσιαλιστικές) χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας.

Στον τομέα του ανταγωνισμού φαίνεται ότι η Ιταλία χάνει έδαφος σιγά σιγά στις ξένες αγορές από την Ισπανία που διαθέτει την μεγαλύτερη παραγωγή παγκοσμίως. Η εξέλιξη αυτή οφείλεται, αφενός στην ταχεία αύξηση της Ισπανικής παραγωγής την προηγούμενη δεκαετία (από 600 χιλ. τόνους η Ισπανική παραγωγή σήμερα ξεπερνά το 1,2 εκατ. τόνους) και αφετέρου στη διευρυμένη πρόσβαση στα μεγάλα δίκτυα ελαιολάδου εμπορίας στο εξωτερικό.

Σημαντική εξέλιξη των τελευταίων χρόνων είναι η τάση των μεγάλων Super Markets να τυποποιούν ελαιόλαδο για λογαριασμό τους με δική τους ετικέτα (private label), πρακτική που θα μπορούσε να θεωρηθεί σαν μια ενδιάμεση λύση μεταξύ της εξαγωγής του προϊόντος σε μορφή χύμα και εμπορίας του σε επώνυμη συσκευασία με το σήμα του ξένου εισαγωγέα.

Συνήθως οι ιδιωτικές ετικέτες που χρησιμοποιούν οι ξένες αλυσίδες Super Market, αναφέρουν την προέλευση του προϊόντος, γεγονός που συμβάλλει τόσο στη βελτίωση της υφιστάμενης συνήθους πρακτικής όπου το εγχώριο προϊόν εξάγεται χύμα, αναμειγνύεται με άλλα ελαιόλαδα και καταναλώνεται ως ξένο και αφετέρου στην αύξηση της αναγνωρισιμότητας του Ελληνικού ελαιολάδου.

Επίσης οι πωλήσεις- εξαγωγές με private label, αποφέρουν υψηλότερη προστιθέμενη αξία στην περίπτωση που η τυποποίηση γίνεται στην Ελλάδα για λογαριασμό του ξένου λιανοπωλητή.

Ασφαλώς όμως αυτός δεν είναι ο ιδανικός τρόπος εμπορίας του ελληνικού ελαιολάδου καθώς δημιουργεί υπερβολική εξάρτηση από τους ξένους συγκεκριμένους πελάτες για λογαριασμό των οποίων τυποποιείται.

Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η τάση αύξησης της παραγωγής σε νέες χώρες εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το φαινόμενο αυτό γίνεται ήδη αισθητό και μπορεί να διακριθούν δύο κατηγορίες χωρών που εμφανίζονται στο προσκήνιο. Η μια κατηγορία αφορά στις χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Ανατολικής Μεσογείου (Τουρκία, Αίγυπτος, Συρία, Τυνησία, Αλγερία κλπ) και η άλλη κατηγορία αφορά στις υπερπόντιες χώρες του νέου κόσμου που έχουν κατάλληλες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες. Πρόκειται για τις ίδιες χώρες-περιοχές που προ δεκαετίας άρχισαν τη συστηματική καλλιέργεια της αμπέλου και σήμερα παράγουν κρασιά αρίστης ποιότητας απειλώντας άμεσα την πρωτοκαθεδρία της Ευρώπης στο προϊόν αυτό (Καλιφόρνια, Αυστραλία, Νότια Αφρική, Νότια Αμερική κλπ). Επίσης θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι προσπάθειες για καλλιέργεια της ελιάς και στις μεγάλες ασιατικές χώρες όπως η Κίνα, το Πακιστάν και ενδεχομένως η Ινδία, με αμφίβολα όμως ακόμη αποτελέσματα.

Επιπρόσθετα αναφέρεται, ότι κατά μέσο όρο οι εταιρείες τυποποίησης ελαιολάδου πραγματοποιούν κύκλο εργασιών της τάξης των €7,5 εκατ. στην Ισπανία και €1,5 εκατ. στην Ιταλία, έναντι μόλις €0,5 εκατ. στην Ελλάδα. Το χαμηλό μερίδιο της Ελλάδας στη διεθνή αγορά τυποποιημένου ελαιολάδου (3% που αντιστοιχεί σε περίπου 30.000 τόνους) της στερεί σημαντική προστιθέμενη αξία, καθώς οι εξαγωγές τυποποιημένου ελαιολάδου τιμολογούνται υψηλότερα από τις εξαγωγές σε χύμα μορφή (με μια διαφορά της τάξης του €1/κιλό, περίπου 50% υψηλότερα).

Η ζήτηση καθώς και οι τιμές του ελαιολάδου αναμένεται να ακολουθήσουν ανοδική πορεία την επόμενη πενταετία διεθνώς. Συγκεκριμένα, η ζήτηση όπως εκτιμάται από το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου (IOC), θα είναι ανοδική, κυρίως στις μη παραδοσιακές αγορές.

Αναλυτικότερα, η ζήτηση στις 3 βασικές ελαιοπαραγωγούς χώρες εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 0,6% (κατά μέσο όρο) ετησίως (έναντι 0,5% την προηγούμενη δεκαετία), ενώ η ζήτηση στις λοιπές χώρες εκτιμάται ότι θα αυξηθεί κατά 5% (κ.μ.ο.) ετησίως, λόγω αυξημένης ζήτησης για προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας (έναντι 3% την προηγούμενη δεκαετία).

Η παραγωγή των χωρών του τριγώνου ελαιοπαραγωγών χωρών (Ιταλία- Ισπανία- Ελλάδα) θα δεχθεί μικρή περιοριστική επίδραση από την αναθεώρηση της ΚΑΠ και όπως συγκεκριμένα, εκτιμάται η παραγωγή θα αυξηθεί κοντά στους 2,5 εκατ. τόνους το 2012 και στη συνέχεια θα επιστρέψει στους 2,3 εκατ. τόνους το 2015 (επίπεδο αντίστοιχο με του 2010).

Με δεδομένο ότι η παραγωγή στις λοιπές χώρες θα συνεχίσει να αυξάνεται με το μέσο μακροχρόνιο ρυθμό της τελευταίας εικοσαετίας (2,5%), η συνολική παραγωγή θα αγγίξει τους 3,3 εκατ. τόνους το 2015 (από 3,2 εκατ. τόνους το 2010). Οι τιμές αναμένεται ότι θα ανακάμψουν σταδιακά, κυρίως λόγω της ταχύτερης αύξησης της ζήτησης σε σχέση με την προσφορά και σύμφωνα με εκτιμήσεις η διεθνής τιμή ελαιολάδου θα προσεγγίσει τα €2,6/κιλό το 2015 (από €2,3/κιλό την περίοδο 1991-2010).

9.3 Ανταγωνισμός

Στο κεφάλαιο αυτό, παρατίθενται συγκεκριμένες παρατηρήσεις που έχουν γίνει από το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου. Παρόλη την τεράστια παράδοση και το γεγονός ότι η χώρα μας κατέχει την **τρίτη** θέση στην **παγκόσμια παραγωγή ελαιόλαδου** και την **πρώτη** σε **εξαιρετικά παρθένο ελαιόλαδο**, τα οικονομικά οφέλη για τον **έλληνα ελαιοπαραγωγό** είναι αρκετά περιορισμένα, αφού το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών αφορά **χύμα ελαιόλαδο**.

Ενδεικτικά, ενώ το 2007 η συνολική ποσότητα εξαγωγών ελαιολάδου προς τις χώρες της ΕΕ ανήλθε σε **104.000** τόνους, μόνο **8.500** τόνοι αφορούσαν **τυποποιημένο ελαιόλαδο** (ποσοστό **8%**). Σύμφωνα με το [Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου](#), η υπόλοιπη ποσότητα **95.500** τόνοι (ποσοστό **92%**) αφορούσε **χύμα ελαιόλαδο**, επιπλέον 9.400 τόνοι ελαιολάδου διατέθηκαν σε τρίτες χώρες (όλο εμφιαλωμένο)

Τέλος, σύμφωνα με τη μελέτη [Study on the Promotion of Consumption of Olive Oil and Table Olives in China](#) (Μάρτιος 2010) και τα ενημερωτικά δελτία [No 47 Φεβρουάριος 2011](#), [No 48 - Μάρτιος 2011](#), [No 49 - Απρίλιος 2011](#), του [Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου IOC \(International Olive Council ΔΟΛ\)](#) αναφέρονται τα παρακάτω :

- Η **Ιταλία** είναι ένας από τους **μεγαλύτερους εξαγωγείς ελαιολάδου** στον κόσμο. Το ελαιόλαδο που παράγει **δεν επαρκεί** για να καλύψει τις ανάγκες της **εσωτερικής (Ιταλικής) αγοράς**. Η **Ιταλία εισάγει ελαιόλαδο**, το **εμφιαλώνει** και το **εξάγει ως Ιταλικό προϊόν!**
- Η **Ελλάδα** εξάγει σχεδόν το **50%** του ελαιολάδου που παράγει. Μόνο το **5%** των εξαγωγών είναι **εμφιαλωμένο ελαιόλαδο!** Το **75%** των συνολικών εξαγωγών ελαιολάδου από την **Ελλάδα** έχει προορισμό στην **Ιταλία**
- Η **Ιταλία εισάγει** από την Ελλάδα το **37,5%** της συνολικής ποσότητας ελαιολάδου που παράγεται στην **Ελλάδα!**

- Το **39%** της συνολικής ποσότητας των εισαγωγών ελαιολάδου στην **Κίνα** προέρχεται από την **Ιταλία** και μόνο το **7%** από την **Ελλάδα**.
- Το **53,5%** της συνολικής ποσότητας των εισαγωγών ελαιολάδου στις **Η.Π.Α.** προέρχεται από την **Ιταλία** και μόνο το **1,5%** από την **Ελλάδα!**
- Το **62%** της συνολικής ποσότητας των εισαγωγών ελαιολάδου στην **Ρωσία** προέρχεται από την **Ισπανία**, το **25%** από την **Ιταλία** και μόνο το **6%** από την **Ελλάδα**.
- Η [Ινδία εισήγαγε 4.187 τόνους ελαιολάδου](#) κατά τη διάρκεια του έτους **2010** (αύξηση **60%** σε σχέση με το **2009**), η **Ινδία** εισάγει ελαιόλαδο από την **Ισπανία (49%)**, από την **Ιταλία (42%)** και την **Τουρκία (5%)**, ενώ η παρουσία της **Ελλάδας** ήταν **ανύπαρκτη**.
- Κατά την περίοδο 2010-2011, ο **Έλληνας** παραγωγός **εξαιρετικά παρθένου ελαιολάδου** είδε το εισόδημά του (**€1,94/kg**) να **μειώνεται** κατά **5%**.
- Αντίθετα την περίοδο 2010-2011, ο **Ιταλός** παραγωγός **εξαιρετικά παρθένου ελαιολάδου** είδε το εισόδημά του (**€3,90/kg**) να **αυξάνεται** κατά **44%**

Όλες οι προηγούμενες παρατηρήσεις καταδεικνύουν ότι η αδυναμία τυποποίησης του Ελληνικό ελαιόλαδου και η αδυναμία πρόσβασης στα διεθνή δίκτυα διανομών, έχουν ως αποτέλεσμα την απώλεια σημαντικών εσόδων, τόσο σε επίπεδο εισοδήματος παραγωγών όσο και σε Εθνικό επίπεδο (Α.Ε.Π, δείκτης απασχόλησης, συνολική αξία εξαγωγών).

9.4 Οικονομική Κρίση και ελαιόλαδο

«Η Ισπανία, η Ιταλία και η Ελλάδα, τρεις χώρες οι οποίες ήδη αντιμετωπίζουν προβλήματα από την οικονομική κρίση, καλούνται τώρα να αντιμετωπίσουν και μια ακόμα: αυτή του ελαιολάδου». Με τα λόγια αυτά ξεκινούν σε πρόσφατο άρθρο τους οι «Financial Times» με θέμα τη μεγάλη πτώση στις τιμές παραγωγού του ελαιολάδου στα χαμηλά δεκαετίας.

Για τις χώρες αυτές η παραγωγή ελαιολάδου είναι ζωτικής σημασίας καθώς χιλιάδες θέσεις εργασίας στον αγροτικό τομέα εξαρτώνται από αυτήν, ενώ σημαντικό είναι και το ποσοστό των εξαγωγών ελαιολάδου που πραγματοποιούν κάθε χρόνο.

Οι αιτίες του προβλήματος, το οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν οι Ισπανοί, Ιταλοί και Έλληνες παραγωγοί, έχουν σχέση με την οικονομική κρίση που οδήγησε τους καταναλωτές να στραφούν σε φθηνότερα προϊόντα, όπως τα σπορέλαια. Ενδεικτικό της μεγάλης διαφοράς τιμής, είναι ότι στα ράφια των σουπερμάρκετς μεγάλης Ισπανικής αλυσίδας η τιμή ενός λίτρου ηλιέλαιου είναι σήμερα στα 1,25 ευρώ, όταν το έξτρα παρθένο ελαιόλαδο πωλείται στα 3,25 ευρώ. Στην Ελλάδα

αναφέρεται ότι, η τιμή για ένα μπουκάλι ηλιέλαιου κυμαίνεται από 1,85 έως 2,69 ευρώ το λίτρο, ενώ για το έξτρα παρθένο ελαιόλαδο από 3,2 έως και 6,5 ευρώ!

Ωστόσο σημειώνεται ότι στην εγχώρια αγορά δεν φαίνεται να προκύπτει σημαντική υποκατάσταση του ελαιολάδου. Από τα μέχρι τώρα στοιχεία, στην Ελλάδα ένα μικρό ποσοστό της εγχώριας κατανάλωσης της τάξης του 2-3%, φαίνεται να έχει στραφεί προς υποκατάστατα γεγονός που μπορεί να θεωρηθεί συγκυριακό. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας, παρά την οικονομική κρίση, η κατανάλωση ελαιολάδου στη χώρα μας, παρουσιάζει μια μικρή πτώση 0,2% σε όγκο και 2,1% πτώση σε αξία. Αντίστοιχα για την επιτραπέζια ελιά παρουσιάζει μείωση 1,5% σε όγκο και 3,2% σε αξία.

Από τα μέχρι τώρα στοιχεία, το μεγαλύτερο πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει η Ισπανία, είναι η μεγαλύτερη μείωση από το 2002 (-47,8%).

Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου, φέτος η προσφορά ξεπερνά κατά πολύ τη ζήτηση καθώς τα αποθέματα ελαιολάδου θα αυξηθούν έως το τέλος του 2012 κατά 1,1 εκατ. τόνους, ποσότητα που αντιπροσωπεύει περίπου το 1/3 της ετήσιας παγκόσμιας κατανάλωσης. Ωστόσο η Ισπανία αναμένεται να καταναλώσει φέτος τόσο ελαιόλαδο όσο και το 2002, ενώ Ελλάδα και Ιταλία θα δουν την εγχώρια ζήτησή τους να πέφτει στα επίπεδα του 1995.

Αυτό είναι και η πλέον άμεση επίπτωση της οικονομικής κρίσης στην αγορά του ελαιολάδου. Οι σχετικές εκτιμήσεις για την ελληνική αγορά κάνουν λόγο για μείωση της κατανάλωσης τυποποιημένου ελαιολάδου κατά 10% και στροφής της στη μορφή χύμα, που έχει περίπου κατά 10% μειωμένη τιμή, από το επώνυμο.

Από την άλλη μία ακόμη επίπτωση της κρίσης είναι η αποθεματοποίηση. Όπως αναφέρει το Συμβούλιο στην Ελλάδα υπάρχουν και αδιάθετες ποσότητες από τη σοδειά 2010-2011 που υπολογίζονται στους 30.000 τόνους, δηλαδή περίπου στο 10% της παραγωγής της χώρας.

Η παγκόσμια αγορά βρίσκεται με αυτό τον τρόπο αντιμέτωπη με μια υπερπροσφορά προϊόντος που δεν μπορεί να απορροφηθεί από τη ζήτηση της Ευρώπης και των άλλων μεγάλων αγορών της Αμερικής και της Ασίας. Όπως αναφέρεται σε έκθεση του Διεθνούς Συμβουλίου Ελαιολάδου (IOC), μόνο η ανάσχεση της οικονομικής κρίσης και η επακόλουθη αύξηση της κατανάλωσης μπορεί να φέρει σύντομα τις τιμές σε ικανοποιητικά επίπεδα.

10 S.W.O.T Ανάλυση Κλάδου Ελαιολάδου

Σε αυτό το κεφάλαιο πραγματοποιείται SWOT ανάλυση, μελετώνται τα δυνατά (Strengths) και αδύνατα (Weaknesses) σημεία του κλάδου του ελαιολάδου, καθώς και οι ευκαιρίες (Opportunities) και οι απειλές (Threats) που αντανακλούν μεταβλητές του εξωτερικού περιβάλλοντος. Σκοπός της παρούσας ανάλυσης είναι να προσδιοριστεί η θέση του ελληνικού ελαιολάδου στην παγκόσμια αγορά και η δυνατότητα ανάδειξης των ισχυρών σημείων του.

S.W.O.T ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΛΑΔΟΥ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟΥ	
ΙΣΧΥΡΑ ΣΗΜΕΙΑ (STRENGTHS)	ΑΔΥΝΑΤΑ ΣΗΜΕΙΑ (WEAKNESSES)
Υψηλή κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου και ως εκ τούτου ανελαστικότητα της ζήτησης του ως προς το εισόδημα του Έλληνα καταναλωτή.	Υψηλό κόστος παραγωγής τόσο σε επίπεδο πρωτογενούς παραγωγής, όσο και σε επίπεδο μεταποίησης. Υψηλή εξάρτηση του εισοδήματος των παραγωγών ελαιολάδου από επιδοτήσεις.
Υψηλής ποιότητας προϊόντα και υψηλή διαφοροποίηση κατά περιοχές με ιδιαίτερα οργανοληπτικά και λοιπά χαρακτηριστικά.	Διαρθρωτικά προβλήματα κλάδου όπως μικρό μέγεθος εκμεταλλεύσεων, μεγάλος αριθμός μεταποιητικών μονάδων, ανεπαρκής οργάνωση, μέτριο τεχνολογικό επίπεδο.
Ύπαρξη ευνοϊκών συνθηκών για την ανάπτυξη της βιολογικής ελαιοκαλλιέργειας και την παραγωγή βιολογικών ελαιολάδων.	Χαμηλός βαθμός καθετοποίησης της παραγωγής και χαμηλή επομένως προστιθέμενη αξία, λόγω κυρίως της υψηλής συμμετοχής του χύμα ελαιολάδου στην τελική εγχώρια κατανάλωση.
Σημαντικές δυνατότητες υποκατάστασης άλλων καλλιεργειών από ελαιοκαλλιέργεια εντατικού ή υπερεντατικού τύπου.	Μη ύπαρξη ισχυρών δικτύων διανομής στις διεθνείς αγορές.
Σημαντική τεχνογνωσία και εμπειρία στη καλλιέργεια και παραγωγή ελαιολάδου.	Μη ύπαρξη στρατηγικού εξαγωγικού marketing για το Ελληνικό Ελαιόλαδο.
Ύπαρξη σημαντικού παραγωγικού δυναμικού στον τομέα της τυποποίησης ελαιολάδου με εξαγωγικό προσανατολισμό.	Υψηλή τιμή, που αντικατοπτρίζει μεν την ανώτερη ποιότητά του, κάτι όμως που δεν έχει εμπέδωθεί στην συνείδηση των ξένων καταναλωτών.
	Χαμηλά μερίδια τυποποιημένων ή επώνυμων προϊόντων στη διεθνή αγορά και υψηλή εξάρτηση των εξαγωγών χύμα ελαιολάδου από την Ιταλία.

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ (OPPORTUNITIES)	ΑΠΕΙΛΕΣ (THREATS)
<p>Θετικές επιπτώσεις στην παγκόσμια ζήτηση από την στροφή μερίδας των καταναλωτών στη μεσογειακή διατροφή - Αυξητικές τάσεις στη παγκόσμια κατανάλωση.</p>	<p>Διαμόρφωση των τάσεων και των συνθηκών λειτουργίας της διεθνούς αλλά και της εγχώριας αγοράς (τιμές, αποθέματα, εξαγωγές, κ.τ.λ.) από την πορεία κυρίως της Ισπανικής αλλά και της Ιταλικής παραγωγής..</p>
<p>Αξιοποίηση των δυνατοτήτων του internet και των εναλλακτικών μέσων για προώθηση προϊόντων υψηλής ποιότητας σε εξειδικευμένα τμήματα της αγοράς.</p>	<p>Επιδείνωση της οικονομικής κρίσης και των επιπτώσεων της στα χρηματοοικονομικά των επιχειρήσεων του κλάδου. Μείωση της κατά κεφαλήν κατανάλωσης και πιθανότητα μεγαλύτερης στροφής σε σπορέλαια λόγω μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος.</p>
<p>Αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει το θεσμικό πλαίσιο για αύξηση του μεριδίου των τυποποιημένων προϊόντων στην εγχώρια αλλά και την Ευρωπαϊκή αγορά.</p>	<p>Αρνητικές επιπτώσεις από την Νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική, με μείωση επιδοτήσεων και εγκατάλειψη οριακών εκμεταλλεύσεων.</p>
<p>Ευκαιρίες αύξησης των μεριδίων του Ελληνικού ελαιολάδου στις νέες αναπτυσσόμενες αγορές (Ανατολική Ευρώπη, Κίνα, Ιαπωνία, λοιπές χώρες της Ασίας, Λατινική Αμερική) όπου οι ανταγωνιστές μας δεν έχουν ακόμη εδραιώσει ισχυρές θέσεις.</p>	<p>Σοβαρά δημοσιονομικά προβλήματα που εμποδίζουν την υλοποίηση των προγραμμάτων εδαφικών βελτιώσεων, δακοκτονίας, αναδιάρθρωσης της παραγωγής κ.τ.λ.</p>
<p>Χαμηλά μερίδια της διεθνούς αγοράς τυποποιημένων ή επώνυμων προϊόντων και υψηλή εξάρτηση των εξαγωγών χύμα ελαιολάδου από την Ιταλία.</p>	<p>Αύξηση του ανταγωνισμού μακροπρόθεσμα, από τρίτες χώρες που επιχειρούν να αναπτύξουν τον ελαιοκομικό κλάδο με στόχο την κάλυψη της εγχώριας τους ζήτησης ή της εξαγωγές.</p>
	<p>Μεγαλύτερη συγκέντρωση της παραγωγής και διανομής τυποποιημένου ελαιολάδου σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα τη μείωση της διαπραγματευτικής θέσης των μικρών παραγωγών και χαμηλότερες τιμές στο χύμα ελαιόλαδο.</p>

11 Συμπεράσματα & Προτάσεις

Ο κλάδος του ελαιολάδου στο χώρα μας παρά τους κλυδωνισμούς που δέχεται κυρίως λόγω ανταγωνισμού και της διεθνούς οικονομικής δυσπραγίας παρουσιάζει μεσοπρόθεσμες προοπτικές ανάπτυξης. Η ποιοτική υπεροχή του Ελληνικού ελαιολάδου, η σημαντική ποικιλομορφία και διαφοροποίηση της εγχώριας παραγωγής και η αναγνώριση της διατροφολογικής του αξίας διεθνώς, αποτελούν κρίσιμα στοιχεία για την ανάπτυξη του κλάδου.

Επιπλέον η υψηλή κατά κεφαλή κατανάλωση ελαιολάδου στη χώρα μας και η ανελαστικότητα της ζήτησης του ελαιολάδου ως προς το εισόδημα έχει ως αποτέλεσμα, τον σχετικά χαμηλό βαθμό επηρεασμού της εγχώριας ζήτησης από την παρούσα οικονομική κρίση και τον επηρεασμό του διαθέσιμου εισοδήματος.

Δεδομένου, ότι η Ελληνική παραγωγή, υπό τις παρούσες συνθήκες, δεν είναι δυνατό να αυξηθεί αισθητά και ότι οι εξαγωγές γίνονται κυρίως σε μορφή χύμα, στόχος είναι **να μεταβληθούν οι όροι εμπορίας του, αυξάνοντας τη προστιθέμενη αξία του, έτσι ώστε να αυξηθούν όσο γίνεται περισσότερο τα έσοδα από τη διάθεσή του στο εξωτερικό.**

Αυτό σημαίνει στην πράξη εξαγωγή σε επώνυμες συσκευασίες ειδικών προδιαγραφών στις ξένες αγορές με τρόπο που να αποκτήσει αναγνωρισιμότητα και σταθερή παρουσία, ώστε να απολαμβάνει τις υψηλότερες τιμές που αξίζει η ανώτερη ποιότητά του. Εδώ επομένως, χρειάζεται μεγαλύτερη γνώση των διεθνών αγορών και των ιδιαιτεροτήτων τους και μεγαλύτερη χρήση των εργαλείων του εξαγωγικού marketing.

Για την ανάπτυξη του κλάδου ωστόσο, απαιτούνται διαρθρωτικές μεταβολές που θα επιτρέψουν την καλύτερη αξιοποίηση της Ελληνικής παραγωγής, την αύξηση των εσόδων της αγοράς του ελαιολάδου και την κατάκτηση υψηλότερου και σταθερού μεριδίου στη διεθνή αγορά. Οι μεταβολές αυτές κυρίως αφορούν:

- i. Τη συμπίεση του κόστους παραγωγής (κυρίως μέσω συγκέντρωσης σε όλα τα στάδια παραγωγής)
- ii. την αύξηση του μεριδίου παραγωγής που τυποποιείται και
- iii. τη διαμόρφωση μιας συνεπούς και όχι αποσπασματικού χαρακτήρα στρατηγικής εξαγωγικού marketing

Παρακάτω παρατίθενται ορισμένες προτάσεις που μπορούν να συμβάλλουν προς αυτήν την κατεύθυνση:

- Η παραγωγή θα πρέπει να επικεντρωθεί σε περιοχές με υψηλές αποδόσεις λόγω γεωγραφικής θέσης (κυρίως Κρήτη και Πελοπόννησος), σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερες εκτάσεις και να προωθηθεί όπου είναι εφικτό η συλλογή καρπών με χρήση μηχανημάτων μειώνοντας σημαντικά το κόστος συγκομιδής του ελαιοκάρπου. Η περιορισμένη στήριξη της ΚΑΠ μπορεί μεσοπρόθεσμα να οδηγήσει προς αυτή την κατεύθυνση καθώς, ο περιορισμός των επιδοτήσεων θα θέσει εκτός αγοράς τους παραγωγούς που λειτουργούν με εξαιρετικά χαμηλές αποδόσεις (ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1/3 της ελαιοπαραγωγής γίνεται σε εκτάσεις μικρότερες των 5 εκταρίων, που είναι σε μεγάλο βαθμό ζημιογόνες).
- Εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, με σκοπό την «τακτοποίηση του κόστους» και την «καλύτερη» τιμή που προσδοκούν οι παραγωγοί. Το σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης, βασίζεται στην τήρηση των νομικών απαιτήσεων, την ορθολογική χρήση όλων των εισροών (και την παρακολούθηση και τον έλεγχο όλων των φάσεων παραγωγής με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή, καθώς και την παραγωγή επώνυμων, ποιοτικών, ασφαλών και ανταγωνιστικών προϊόντων.
- Σταδιακή αναβάθμιση της τεχνολογίας των ελαιοτριβείων (κυρίως μέσω αντικατάστασης των τριφασικών από διφασικά) που εκτιμάται ότι μπορεί να περιορίσει σημαντικά το κόστος παραγωγής.
- Συνένωση ή άμεση συνεργασία των μικρών αγροτεμαχίων – ελαιώνων καθώς και ελαιοτριβείων, με αποτέλεσμα τη δημιουργία και απόκτηση οικονομιών κλίμακας. Το **κρίσιμο στοιχείο** στην προσπάθεια αυτή είναι η ύπαρξη εταιριών με την απαιτούμενη οικονομική επιφάνεια για την στήριξη μεγάλων εξαγωγικών προγραμμάτων καθώς και τη διερεύνηση αγορών του εξωτερικού.
- Οργάνωση και αυστηρός έλεγχος ποιότητας, καθώς οι πολιτικές προορισμού της φοροδιαφυγής, μπορούν να βοηθήσουν να πραγματοποιηθεί ουσιαστική στροφή στο τυποποιημένο ελαιόλαδο.
- Τυποποίηση προϊόντος στις κατάλληλες για κάθε αγορά συσκευασίες με στόχο τη μείωση των απωλειών εσόδων και την ενίσχυσή τους και μέσω της επιτυγχανόμενης αύξησης της προστιθέμενης αξίας του προϊόντος.
- Προώθηση του ελαιόλαδου και σε συσκευασίες μικρές και εύχρηστες για καθημερινές καταναλώσεις π.χ. μαθητές, κατασκηνωτές, εκδρομείς, τροφοδοσίες κρουαζιερόπλοιων και αεροπλάνων, τοποθέτηση ελαιόλαδου υψηλών προδιαγραφών στο πρωινό τραπέζι (αντί βουτύρου) και άλλες ειδικές χρήσεις αυτού του σπουδαίου προϊόντος. Εξελίξεις προς

αυτή την κατεύθυνση αποτελούν σαφώς σημαντικά καινοτομικά ανοίγματα στην αγορά με σκοπό την καθιέρωση νέων μορφών συσκευασίας ανάλογα με τις επιδιωκόμενες χρήσεις του προϊόντος σε συνδυασμό με τις ιδιαιτερότητες των επί μέρους νέων αγορών στο εξωτερικό.

- Σε κάθε περίπτωση θα πρέπει η οποιαδήποτε εξαγωγική κίνηση να τεκμηριώνεται με αντίστοιχη μελέτη στρατηγικού marketing και να συνδυάζεται με τις δυνατότητες δημιουργίας των αναγκαίων δικτυώσεων.

Τέλος αναφέρονται οι άμεσες δράσεις που προτείνονται από τα Γραφεία ΟΕΥ (Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων) της Ελλάδας για την αύξηση της κατανάλωσης του Ελληνικού ελαιολάδου σε χώρες, μη ελαιοπαραγωγικές :

- (1) Πραγματοποίηση εβδομάδων Ελληνικών τροφίμων στα S/M , ειδικά σε βαλκανικές χώρες όπου υπάρχουν Ελληνικά καταστήματα (όπως π.χ. Βερόπουλος σε Π.Γ.Δ.Μ.)
- (2) Τοποθέτηση στα ράφια των S/M της χώρας υποδοχής ελληνικών προϊόντων με υποχρεωτικές ενδείξεις ΠΟΠ, τρόπου παρασκευής, ποιοτικής κατάταξης στη γλώσσα της χώρας εισαγωγής.
- (3) Ενημέρωση μέσω αφιερωμάτων σε εφημερίδες και περιοδικά / ανάδειξη και προβολή των πλεονεκτημάτων της ελληνικής κουζίνας και των ευεργετικών επιδράσεων της στην υγεία (αξιοποίηση της τάσης για υγιεινή διατροφή)
- (4) Οργάνωση εβδομάδων /φεστιβάλ ελληνικής γαστρονομίας σε μεγάλα ξενοδοχεία για την ανάδειξη της γεύσης της ελληνικής επιτραπέζιας ελιάς και ελαιολάδου.
- (5) Συμμετοχή σε διεθνείς εκθέσεις με ελληνικό περίπτερο

Τα οφέλη από μια τέτοια αναδιάρθρωση θα ήταν σημαντικά. Η τυποποίηση του ελαιολάδου θα επέφερε αύξηση του επιπέδου των πωλήσεων των ελληνικών εταιρειών στα επίπεδα των αντίστοιχων ιταλικών και θα συνέβαλε στη δημιουργία των απαραίτητων οικονομιών κλίμακας και κρίσιμης μάζας για τη σωστή διαφήμιση αλλά και προώθηση κατάλληλα τυποποιημένου και συσκευασμένου ελαιολάδου στο εξωτερικό.

Αν δεν γίνουν συστηματικές προσπάθειες κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα συνεπικουρούμενου και από μια συνεπή εθνική στρατηγική προώθησης του ελληνικού ελαιολάδου, τα επόμενα χρόνια, υπάρχει κίνδυνος οι κύριοι βασικοί «θύλακες» στο εξωτερικό, όπου θα μπορεί κανείς να βρει επώνυμο ελληνικό ελαιόλαδο, να περιοριστούν στις μικρές ομογενειακές αγορές, ενώ ένα μέρος

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

των χύμα ελληνικών εξαγωγών στην Ιταλία θα αντικατασταθεί με εξαγωγές συσκευασμένου ελαιολάδου με τη μέθοδο private label δηλαδή με επωνυμία των ξένων μεγάλων super markets.-

Επεξηγήσεις

• Κατάλογος Γεωγραφικών Περιοχών – Χώρες

Γεωγραφική Περιοχή	Χώρες
Ο.Ο.Σ.Α	Αυστρία, Βέλγιο, Δανία, Γαλλία, Γερμανία, Ισλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Τουρκία, Αγγλία, ΗΠΑ, Ιαπωνία, Φινλανδία, Αυστραλία, Ν. Ζηλανδία, Μεξικό, Τσεχία, Ουγγαρία, Πολωνία, Ν. Κορέα, Σλοβακία
Ε.Ε. (25)	Γαλλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Γερμανία, Ιταλία, Αγγλία, Ιρλανδία, Δανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Φινλανδία, Αυστρία, Εσθονία, Κύπρος, Λετονία, Μάλτα, Ουγγαρία, Σλοβενία, Τσεχία
Ε.Ε.(15)	Γαλλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Γερμανία, Ιταλία, Αγγλία, Ιρλανδία, Δανία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Φινλανδία, Αυστρία
Βόρεια Αμερική	Η.Π.Α, Καναδάς, Μεξικό
Λοιπές Αναπτυσσόμενες χώρες	Ιαπωνία, Αυστραλία, Νέα Ζηλανδία
Λοιπές χώρες Ο.Ο.Σ.Α	Ισλανδία, Νορβηγία, Ελβετία, Τουρκία
Βαλκανικές χώρες	Ρουμανία, Βουλγαρία, Αλβανία, Κροατία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Σερβία, Μαυροβούνιο, ΠΓΔΜ
Χώρες CIS	Ουκρανία, Λευκορωσία, Μολδαβία, Ρωσία, Γεωργία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν, Τουρκμενιστάν, Ουζμπεκιστάν, Τατζικιστάν, Κιργιστάν
Βόρεια Αφρική & Μέση Ανατολή	Μαρόκο, Αλγερία, Τυνησία, Λιβύη, Αίγυπτος, Λίβανος, Συρία, Ιράκ, Ιράν, Ισραήλ, Ιορδανία, Σ. Αραβία, Κουβέιτ, Μπαχρέιν, Κατάρ, Η.Α. Εμιράτα,, Ομάν, Υεμένη

Λοιπές Αφρικής (εκτός Β. Αφρικής)	Μαυριτανία,. Νίγηρας, Γκάνα, Νιγηρία, Αιθιοπία, Κένυα, Νότια Αφρική
Νοτιοανατολική Ασία	Ταϊλάνδη, Ινδονησία, Σιγκαπούρη, Φιλιππίνες, Ν. Κορέα, Ταιβάν, Χονγκ-Κονγκ
Λατινική Αμερική	Ονδούρα, Παναμάς, Μπαχάμες, Αγ. Βικέντιος, Βραζιλία, Χιλή, Αργεντινή,

Βιβλιογραφία - Πηγές

- i. Μελέτη Συλλόγου Μηχανολόγων Μηχανικών-ΠΑΣΕΓΕΣ, τα ελαιοτριβεία 1995
- ii. Η Διεθνής Αγορά Ελαιολάδου και οι Ελληνικές Εξαγωγές Υπουργείο Εξωτερικών Β'ΟΕΥ 2008
- iii. Κλαδική Μελέτη Ελαιολάδο- Πυρηνέλαιο ICAP Μάιος 2007
- iv. Η αγορά ελαιολάδου στη Λ.Δ.Κίνας Ελληνική Πρεσβεία στο Πεκίνο 2009
- v. Συνοπτική Κλαδική Μελέτη Ελαιολάδο- Πυρηνέλαιο ICAP Μάιος 2011
- vi. Κλαδική Μελέτη Ελαιολάδο ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ Σεπτέμβριος 2011
- vii. Κλαδική Μελέτη Παραγωγή Ελαιολάδου, Τράπεζα Πειραιώς, Νοέμβριος 2011
- viii. Άξιον Αγροτική περ. Ελιά & Ελαιολάδο τ.80 Απρίλιος-Ιουν. 2012
- ix. Πανελλήνιος Σύνδεσμος Εξαγωγέων – Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ)
- x. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ)
- xi. Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου (International Olive Council- IOC)
- xii. Σύνδεσμος Ελαιοκομικών Δήμων Κρήτης (ΣΕΔΗΚ)
- xiii. McKinsey & Company –Διεθνής εταιρεία Συμβούλων με έδρα τη Ν. Υόρκη
- xiv. Eurostat
- xv. *Accountancy Data Network (F.A.D.N.)-Λογιστική πληροφόρηση για την Κ.Α.Π.*

E.C BIC OF ΑΤΤΙΚΑ

- xvi. Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος –Ε.Ο.Π. Οργανισμός της Ε.Ε. με βασικό καθήκον την παροχή έγκυρης, ανεξάρτητης πληροφόρησης για το περιβάλλον.
- xvii. Financial Times – 28/05/2012

Ε.Σ ΒΙΟ ΟΥ ΑΤΤΙΚΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΑΠΕΖΙΩΝ (ΒΡΩΣΙΜΩΝ) ΕΛΙΩΝ

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2012

ΑΘΗΝΑ

